

Акил АДАМАЛИЕВ:

«Тарыхка так мамиле кылсак»

(5-бетте)

Год высоких скоростей -2

(6-бетте)

Ветеринардык медицинанын заманбап өнүгүүсү

(7-бетте)

Жалпы улуттук гезит

Кыргыз Туусу

1924-жылы 7-ноябрда негизделген. Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин басылмасы № 94 (24964) 2025-жылдын 9-декабры

Күрөш дүйнөсүнүн жетекчилерин кабыл алуу

Президент Садыр Жапаров Бириккен күрөш дүйнөсүнүн (UWW) президенти Ненад Лаловичти жана Азиянын бириккен күрөш уюмунун (UWW Asia) президенти Мохаммед Аль-Авамлехти кабыл алды.

Президент Садыр Жапаров 6-декабрда, Бириккен күрөш дүйнөсүнүн (United World Wrestling) президенти Ненад Лаловичти жана Азиянын бириккен күрөш дүйнөсүнүн (United World Wrestling Asia) президенти Мохаммед Аль-Авамлехти кабыл алды. Мамлекет башчысы меймандар менен саламдашып,

алардын спорттук күрөштүн өнүгүшүнө кошкон салымын белгилеп, жетекчилик алдында спорттун бул түрү мындан ары да дүйнө жүзүндө ыкчам жана ырааттуу өнүгөрүнө ишеним билдирди.

“Аюкол Махмудов, Жоламан Шаршенбеков, Эр-назар Акматалиев, Айсулуу Тыныбекова, Мээрим Жуманазарова, Айпери Медет кызы – бул ысымдар бүгүн жеке эле кыргызстандыктарга эмес, дүйнөлүк күрөш коомчулугунда жана башка өлкөлөрдөгү күрөш күйөрмандарынын арасында өтө белгилүү”, – деди Президент.

Ал Парижде өткөн Олимпиада оюндарынын жыйынтыгында Кыргызстан жалпы алты медаль алса, анын беш медалы дал күрөш боюнча болгонун белгиледи.

Бул – келечекте боло турган мелдештерге, анын ичинде 2028-жылы Лос-Анжелес шаарында өтө турган Олимпиада оюндарына бекем негиз болуп саналат.

Садыр Жапаров спортту өнүктүрүү – мамлекетибиздин саясатындагы артыкчылыктуу багыттардын бири экенин баса белгиледи. Өлкөбүздө спорт жаатында заманбап объектилер курулуп, академиялар ачылып, спорт менен массалык түрдө да, кесипкөй спорт үчүн да машыгууга ыңгайлуу шарттар түзүлүүдө.

Президент Садыр Жапаров UWW колдоосу менен Кыргызстанда күрөш боюнча дүйнө чемпионаттары да өткөрүлөт деген ишенимин билдирди.

(Уландысы 2-бетте)

«Кыргыз Туусу»

гезитине чыккан макалалар, күндөлүк жаңылыктар, видеолор, жарнамалык материалдар менен

«kyrgyztuusu.kg» сайтынан жана

тармактарынан тааныша аласыздар.

«Кыргыз Туусу»

гезитине жазылдыңызбы?..

Учурда «Кыргыз Туусу» гезитине 2026-жылдын I жарым жылдыгына жазылуу «Кыргызпочтасы» мамлекеттик ишканасынын бардык почта түйүндөрүндө жүргүзүлүп жатат.

Жазылуунун баасы почта кызматын кошкондо 6 айга: 1997 сом 46 тыйын.

Эсептешүү которуу жана накталай жолу менен жүргүзүлөт.

Индекс: 68416

Күрөш дүйнөсүнүн жетекчилерин кабыл алуу

(Башталышы 1-бетте)

Өз кезегинде Ненад Лалович мамлекеттин спортту, айрыкча күрөштү жайылтуу боюнча аракеттерин белгиледи. Барган сайын көптөгөн кыргыз спортчулары таасирдүү жыйынтыктарды көрсөтүп, жетишкендиктери менен көңүл бурдуруп келишет.

Ал ошондой эле Кыргызстандын спорттук инфраструктураны өнүктүрүү жана күрөштүн ар кандай түрлөрү көрсөтүлө турган Дүйнөлүк көчмөндөр оюндарына даярдык көрүү боюнча жүргүзүлүп жаткан ишке басым жасады.

Мохаммед Аль-Авамлекх Бириккен күрөш дүйнөсүнүн делегациясын жылуу кабыл алгандыгы үчүн ыраазычылык билдирип, өлкөдө спорттун активдүү өнүгүшү Кыргызстандын эл аралык спорттук аренадагы позициясын бекемдеп, олуттуу натыйжаларды алып келип жатканын баса белгиледи.

Жолугушуунун соңунда Президент Садыр Жапаров United World Wrestling уюмунун жетекчилерин сыйлады: Ненад Лаловичке «Достук» ордени, ал эми Мохаммед Аль-Авамлекхке Кыргызстанда спорттук күрөштүн өнүгүшүнө жана дүйнөлүк аренада спорттук күрөштүн статусун жогорулатууга кошкон зор салымы үчүн Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасы тапшырылды.

Өз кезегинде Ненад Лалович Садыр Жапаровго UWW орденин тапшырды.

Гипсокартон чыгаруучу завод ачылды

Министрлер Кабинетинин Төрагасы Асылбек Касымалиев Жалал-Абад облусуна болгон жумуш сапарынын алкагында Сузак районунун Достук айылында гипсокартон чыгаруучу заводдун ачылыш аземине катышты.

А.Касымалиев индустриялаштыруу өлкөнүн стратегиялык артыкчылыктуу багыттарынын бири экенин, республика боюнча жылына 100дөн ашуун ишкана ишке киргизилип жатканын белгиледи.

“Үстүбүздөгү жылдын 10 айынын жыйынтыгы боюнча өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмү 595 млрд. сомдон ашып, өсүү 9,8%ды көрсөтүп, курулуш материалдарынын үлүшү 8,4% түздү. Өнөр жай сектору туруктуу оң динамиканы көрсөтүүдө, бул жалпы макроэкономикалык көрсөткүчтөргө таасирин тийгизүүдө. Алдын ала баалоо боюнча, ички дүң продукциянын көлөмү 1,4 триллион сомду түзүп, 2024-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 10,0 %га көбөйдү. Республикада курулуш секторунун динамикалуу

өнүгүшү курулуш материалдарына болгон суроо-талаптын жогорулашын шарттайт жана бул тармактын андан ары туруктуу өсүшү үчүн өндүрүштү көбөйтүү зарылчылыгы келип чыгууда. Мындай шартта жаңы ишканаланын ачылышы стратегиялык мааниге ээ болууда”, – деди ал.

Ошондой эле бүгүнкү күндө гипс продукциясын импорттоодон көз карандылык жогору бойдон калып жатканын, анын импортунун көлөмү 2025-жылдын 9 айында 8,5 млн. чарчы метрди түзгөнүн кошумчалады.

Асылбек Касымалиевдин айтымында, ишканаланын ишке кириши импорттук көз карандылыкты кыйла азайтууга, курулуш тармагын сапаттуу ата мекендик материалдар менен камсыз кылууга жана аймакта кошумча жумуш орундарын түзүүгө мүмкүндүк берет.

Ишканаланын өндүрүштүк кубаттуулугу жылына 10 миллион чарчы метрге чейин гипсокартон барактарын жана 60 миң тоннага чейин гипс порошокун чыгарууга мүмкүндүк берет. Ишканада 80 жумушчу оруну түзүлдү. Долбоорду ишке ашырууга 11,7 млн. доллар инвестицияланган.

Бүткөрүлүп жаткан социалдык объектилер

Асылбек Касымалиев Жалал-Абад облусуна жумуш сапарынын алкагында Манас шаарындагы бир катар ири социалдык объектилердин курулушунун жүрүшү менен таанышты.

Министрлер Кабинетинин башчысы 5200 орундуу Спорт сарайынын курулушунун жүрүшү менен таанышты. Объект заманбап инженердик-курулуш талаптарына ылайык курулууда. Спорт комплексинде бассейн, спорттук аянтчалар, конференц-зал, машыгуу жана массаж кабинеттери, душ жана санитардык түйүндөр, көмөкчү бөлмөлөр, фудкорттор, трибуналар, гимнастика залы каралган.

Объект 2026-жылдын августунда бүткөрүлүшү күтүлүүдө. Андан ары Асылбек Касымалиев жүрөк-кан тамыр хирургиясы боюнча түштүк аймактык илимий борборунун курулушунун жүрүшүн көрдү. Эл аралык

стандарттарга жооп берген заманбап медициналык комплекс 250 орунга ылайыкташтырылат. Курулуш иштери 2026-жылдын аягында бүтөт деп күтүлүүдө. Илимий борбор калк үчүн жогорку технологиялуу кардиохирургиялык жардамдын жеткиликтүүлүгүн жогорулатат.

Сапардын алкагында Министрлер Кабинетинин Төрагасы президенттик «Акылман» лицейинин курулушунун жүрүшү менен таанышты. Долбоорго үч кабаттуу окуу корпусу, 420 орундуу окуучулар үчүн жатакана жана педагогдорду жеткиликтүү турак жай менен камсыз кылуу үчүн 25 батирлүү турак жай кирет. Курулуштун аякташы 2026-жылдын сентябрь айына пландаштырылган.

Ал курулуш иштеринин графигин сактоону жана сапаттуу аткарылышын камсыздоону тапшырып, региондорду өнүктүрүү жана социалдык кызматтардын сапатын жогорулатуу өкмөттүн негизги приоритеттеринин бири бойдон кала берерин белгиледи.

Кылым курулушундагы туннелдер

Жумуш сапарынын алкагында Адылбек Касымалиев «Кытай-Кыргызстан-Өзбекстан» темир жолунун курулушунун жүрүшү менен таанышты.

Өкмөт башчысына жүргүзүлүп жаткан курулуш иштери тууралуу айтып беришти. Кытай – Кыргызстан – Өзбекстан темир жолунун долбоору «Торугарт – Арпа – Кош-Дөбө – Макмал – Жалал-Абад» (304,94 км) маршруту боюнча өтөт. Торугарт – Макмал (160 км) тилкесинде 1435 мм темир жол изи, Макмалдан Жалал-Абадга чейин (145 км) – 1520 мм темир жол изи колдонулат. Макмал районунда жүктөө станциясын жана логистикалык борборду түзүү мүмкүнчүлүгү пландаштырылууда.

Курулушка 5695 техника жана 5 миңден ашык адам тартылган. 29 туннелдин (ичинен 18) курулушу башталды. 50 көпүрөнүн 17синин, 602 суу өткөргүч түтүктүн 28инин курулушу башталды.

Адылбек Касымалиев бул стратегиялык инфраструктуралык долбоорду сапаттуу ишке ашыруунун маанилүүлүгүн баса белгиледи.

ЕЭК Кеңешинде эмнелер айтылды?

Министрлер Кабинетинин Төрагасынын биринчи орун басары Данияр Амангелдиев Евразия экономикалык комиссиясынын (ЕЭК) Кеңешинин видео байланыш ыкмасында өткөн жыйынына катышты.

Отурумдун жүрүшүндө ЕЭК Кеңеши Евразия экономикалык биримдигинин алкагында товарлардын электрондук соодасы жөнүндө макулдашуунун долбоорун жактырды.

Макулдашуунун негизги максаты Биримдиктин ички рыногунда электрондук коммерцияны ишке ашыруунун бирдиктүү ачык-айкын эрежелерин белгилөө.

Макулдашуу Евразия экономикалык биримдигинин (ЕАЭБ) алкагында өз ара электрондук сооданы камсыздоого, өз ара электрондук сооданын катышуучуларынын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын сактоого, алардын ортосундагы

өз ара аракеттенүү эрежелерин аныктоого багытталган.

ЕЭК Кеңешинин отурумунда нарк стан-

дарттары белгиленди, анын алкагында жеке жактар тарабынан ЕАЭБдин бажы аймагына сатып алынган электрондук коммер-

циялык товарлардын импорту 200 евро өлчөмүндөгү электрондук коммерциялык товарларга бажы алымы төлөнбөстөн жүзөгө ашырылат.

Кеңеште Кыргыз Республикасы ЕЭК Кеңешинин отурумунда расмий эл аралык иш-чараларды жогорку деңгээлде өткөрүү максатында 2026-жылы импорттолуучу товарларды ташып келүү бажы алымдарынан бошотуу түрүндөгү тарифтер жөнүндө маселени көтөрдү, атап айтканда, Шанхай кызматташтык уюмуна мүчө мамлекеттердин башчыларынын кеңешинин жыйыны жана VI Дүйнөлүк көчмөндөр оюндарынын алкагындагы расмий иш-чараларда.

Маселе 2025-жылдын 11-декабрында Москвада боло турган Евразия өкмөттөр аралык кеңештин жыйынында каралып, бекитилет.

ЕЭК Кеңешинин мүчөлөрү Евразия өкмөттөр аралык кеңешинин жана Жогорку Евразиялык экономикалык кеңештин 2025-жылдын декабрында өткөрүлө турган отурумдарынын күн тартибин бекитти.

Ильхам Алиев менен жолугушуу

Бакуда Министрлер Кабинетинин Төрагасынын орун басары Бакыт Төрөбаев менен Азербайжандын Президенти Ильхам Алиевдин жолугушуусу болду.

Бакыт Төрөбаевди Кыргызстан менен Азербайжандын ортосундагы экономикалык жана гуманитардык кызматташтык боюнча өкмөттөр аралык комиссиянын кезектеги жыйынынын алкагында Азербайжан Республикасынын Президенти Ильхам Алиев кабыл алды.

Бакыт Төрөбаев Президент Садыр Жапаровдун саламын Президент Ильхам Алиевге жеткирип, ал акыркы жылдары эки тараптуу мамилелерди сапаттык жактан жаңы, стратегиялык деңгээлге чыгарууга мүмкүндүк берген жогорку деңгээлдеги ишенимдүү диалогдун өзгөчө ролун белгиледи.

Өз кезегинде Ильхам Алиев Президент Садыр Жапаровго жылуу саламын жеткирүүнү суранып, кыргыз-азербайжан мамилелеринин динамикалуу өнүгүп жаткандыгына жогору баа берип, эки өлкөнүн стратегиялык өнөктөштүгүн ар тараптуу бекемдөөгө өзгөчө маани берээрин белгиледи. Азербайжандын башчысы Бакуда өтө турган Экономикалык жана гуманитардык кызматташтык боюнча өкмөттөр аралык комиссиянын жыйынынын күн тартиби тыгыз кызматташуунун жана практи-

калык кызматташууну тереңдетүүгө болгон өз ара умтулуунун ачык далили экенин белгиледи.

Азербайжандын Борбор Азия мамлекеттеринин башчыларынын консультативдик жолугушууларынын форматына катышуусунун маанилүүлүгү белгиленди. Кыргыз тарап бул Борбор Азия менен Түштүк Кавказдын аймактарынын өз ара байланышын чыңдоого, туруктуу транспорт коридорлорун өнүктүрүүгө, экономикалык жана гуманитар-

дык байланыштарды тереңдетүүгө өбөлгө түзөрүн айтты.

Жолугушууда инвестициялык кызматташтыкты кеңейтүүгө өзгөчө көңүл бурулду. Алгачкы долбоорлорун каржылай баштаган Азербайжан-Кыргыз өнүктүрүү фондунун иши талкууланды.

Президент Ильхам Алиев азербайжан тараптын Кыргызстанда Фонддун каражаттары менен ишке ашырылып жаткан келечектүү долбоорлорду мындан ары да

колдоого даяр экенин билдирди.

Сүйлөшүүнүн жүрүшүндө тараптар энергетика, транспорт жана логистика, өз ара инвестиция, билим берүү, гуманитардык алмашуу жана айыл чарба тармагындагы кызматташтыкты тереңдетүүнүн келечегин талкуулашты.

**Беттерди даярдаган
Темирбек АЛЫМБЕКОВ,
«Кыргыз Туусу»**

● Ток этери

«Жаш ветеринар: турак-жай жана карьера»

Кыргызстанда айыл жерлеринде ветеринарлар жетишпей жаткандыктан, «Жаш ветеринар: турак-жай жана карьера» деген жаңы программа башталуу алдында турат.

Бул программа жаш адистерди колдоп, аларды айылда кармап калууну көздөйт. Катышуучуларга акчалай жардам, үй-жай сатып алууга депозит топтоо же болбосо ижара акысы төлөнүп берилет же кызматтык турак-жай берилет. Бирок алар кеминде 5 жыл иштеп берүүгө милдеттүү болушат. Бул демилге өлкөдөгү ветеринардык көзөмөлдүн сапатын жакшыртат деп күтүлүүдө.

Энергетикалык ичимдиктер ген соолукка зыян

Дарыгерлер жаштарга жана өспүрүмдөргө кеңири тараган энергетикалык ичимдиктердин зыяндуулугун эскертип жатышат.

Бул суусундуктарда кант менен кофеин өтө көп болгондуктан, жүрөккө, нерв системасына жана ашказанга терс таасир берет. Алар кан басымды көтөрүп, уйкусуздукка, аритмияга жана ашказан ооруларына алып келиши мүмкүн. Чарчоо менен күрөшүү үчүн энергетиктердин ордуна толук уктоо, туура тамактануу, суу ичүү жана спорт менен машыгуу сунушталат. Дарыгерлер бул ичимдиктерден толугу менен баш тартууга чакырышат.

Зардалыга жетүү жеңилдейт

Баткендеги Зардалы айылына баруучу 17,5 чакырымдык жолдун курулушу аяктап, жакынкы күндөрү пайдаланууга берилет.

Жол кеңейтилип, тегизделип, 30 метрлик темир көпүрө да бүтүү алдында турат. Бул жолдун салынышы Зардалы айылынын тургундары үчүн маанилүү жеңилдик болот. Бул тууралуу Транспорт жана коммуникация министрлигинен билдиришти.

Күн мурун транспорт министри Абсаттар Сыргабаев аталган жолдун курулуш иштеринен кабар алды. 17,5 чакырымды түзгөн жолдо кеңейтүү жана тегиздөө иштери аяктап, жакынкы күндөрү пайдаланууга берилет. Мындан тышкары, узундугу 30 метр болгон темир көпүрөнү куруу иштери 95 пайыз бүттү.

Эске салсак, Президент Садыр Жапаров 2024-жылдын 29-сентябрында Зардалы айылына барып, эл менен жолугушууда келерки жылы кыштакка барчу жолду салуу башталарын, электр энергиясы менен камсыз кылуу, чакан ГЭС салуу иштери жүргүзүлөрүн билдирген.

«Тулпар Моторс» заводунун унаалары үчүн насыя

Кыргызстан менен Өзбекстандын биргелешкен «Тулпар Моторс» унаа заводу ишке киргизилди. Бул завод жылына 10 миңге чейин унаа чыгара алат.

Заводдон чыккан унааларды сатып алууну жеңилдетүү үчүн «Жеңилдетилген автонасыя» программасы ачылды. Насыяны «Элдик Банк» жана «Айыл Банк» аркылуу жылдык 8% үстөк менен, 20% баштапкы төлөм менен алууга болот. Бул завод өлкөнүн өнөр жай тармагы үчүн чоң мааниге ээ. «Тулпар Моторс» заводу Кыргызстандын унаа өндүрүү тармагында жаңы баракты ачып, өлкөнүн өнөр жай потенциалын кеңейтүүдө маанилүү роль ойнойт. Жалпы инвестициянын көлөмү 50 млн. долларды түзүп, долбоор үч этапта ишке ашырылууда.

Эске салсак, заводдун расмий ачылышы 2024-жылдын 18-июлунда Кыргызстан менен Өзбекстандын президенттери Садыр Жапаров жана Шавкат Мирзиёевдин онлайн катышуусу менен өткөн.

Климаттык кызматташтык

Кыргызстан климаттын өзгөрүшү боюнча эл аралык кызматташтыкты күчөтүүнү улантууда.

Жаратылыш ресурстары министри Медер Машиев Глобалдык экологиялык фонд (ГЭФ) жана климаттык каржылоо боюнча башка эл аралык фонддордун өкүлдөрү менен жолугушту. Жолугушууда тоолуу аймактардын климаттын өзгөрүшүнө туруктуулугун жогорулатуу жана пластикалык булганууну азайтуу боюнча долбоорлорго каржылык колдоо алуу маселелери талкууланды.

Кыргызстан бул эл аралык долбоорлорго активдүү катышып, экологиялык туруктуулукту бекемдөөнү көздөйт.

«Айчүрөктүн» жанындагы ашыкча курулуштар алынат

УКМК төрагасы Камчыбек Ташиев Бишкектеги ЦУМдун (Айчүрөк соода борбору) жанында жолго чыгып кеткен курулушту текшерди.

Социалдык тармактарда бул курулуш жол кыймылына тоскоолдук жаратып жатканы боюнча нааразычылыктар күчөгөн. Мындан улам УКМК төрагасы түзүлгөн кырдаал менен жеринде таанышып, жолго чыгып кеткен курулуштарды тезинен алып, шаардагы транспорттук кыймылга маанилүү болгон жол тилкесин өз калыбына келтирип, элге ыңгайлуу шарт түзүп берүү боюнча Курулуш министрлигине, шаар мэринен жана тиешелүү тараптарга тапшырмаларды берди.

Өз кезегинде курулуш компаниясынын жетекчилиги жол-

ду калыбына келтирип, инфраструктуралык абалды жөнгө салуу боюнча милдеттемелерди аткарууну убадалады.

Убактылуу чектөө киргизилди

Кечээтен баштап Бишкек – Нарын – Торугарт жолундагы Долон ашуусунда жүк ташыган машиналарга убактылуу чектөө киргизилди.

«Өлкөнүн тоолуу аймактарында, анын ичинде Төө-Ашуу жана Өтмөк ашууларында кар жаап жатат. Жолчулар күнү-түнү иштеп, жолдорду кардан тазалоо жана инерттик материалдарды себүү иштерин жүргүзүүдө. Жолдордун абалы «Кыргызавтожол» ишканасынын көзөмөлүндө турат», – деп билдирди мекемеден.

Мунун алдында «Кыргызгидромет» кызматы аба ырайына байланыштуу чукул кабар тараткан. Анда 8-декабрдан 10-декабрга чейин жаан-чачынга байланыштуу Кыргызстандын тоолуу райондорунда, жолдордо кар жаап, көчкү, күрткү жүрүшү мүмкүн экенин эскертип, айдоочулар 500 метр аралыкты сакташы керектигин билдирген. Ошондой эле жарандарды шашылыш, зарыл иши болбосо жолго чыкпай турууга чакырган.

«Тушоо кесүү» күмүш коллекциялык тыйыны сатыкка чыкты

Улуттук банк «Кыргыз каада-салттары жана ырым-жырымдары» сериясындагы «Тушоо кесүү» күмүш коллекциялык тыйыны чыгарылганын жарыялады.

Анда тушоосу кесилгенден кийин алгачкы кадамдарды жасап жаткан баланын сүрөтү чегилген. Наристенин сол тарабында ата-энеси, оң жагында боз үй менен тушоо кесүүдө чуркаган балдар көрсөтүлгөн.

Тыйындын арткы бетине ийрилген жип менен курчалган Кыргызстандын герби түшүрүлгөн. Анын жогорку бөлүгүнөн канат жайып алдыга умтулган калпакчан баланын образын көрүүгө болот.

Тыйынды тегерете «Кыргыз үрп-адаттары жана ырым-жырымдары» деген жазуу түшүрүлгөн. Ал эми төмөнкү бөлүгүндө чыгарылган жылы (2025) көрсөтүлгөн. Салмагы 28,3 граммды түзгөн тыйындын баасы — 6 940 сом.

АКШдан келген 13,8 млн.дон ашуун доллар

2025-жылдын январь айынан сентябрга чейин Кыргызстанга АКШдан 13,8 миллион доллардан ашык акча которулган.

Улуттук банктын берген маалыматында 2024-жылы АКШдагы жеке адамдардан Кыргыз Республикасына транчек аралык акча которуулардын көлөмү 54,9 миллион долларды түзгөн.

Эң жогорку көрсөткүчтөр 2008-2011-жылдар аралыгында катталып, АКШдан жылдык акча которуулар 60 миллион доллардан ашкан. 2022-жылдан тарта Улуттук банктын статистикасына мобилдик банкинг колдонмолору жана электрондук капчыктар аркылуу которуулар киргизилет.

Анара АРЗЫБАЙ кызы, «Кыргыз Туусу»

● Ысык-Көл эл аралык форуму – 2026

Эл аралык форумдан эл эмнени күтөт?

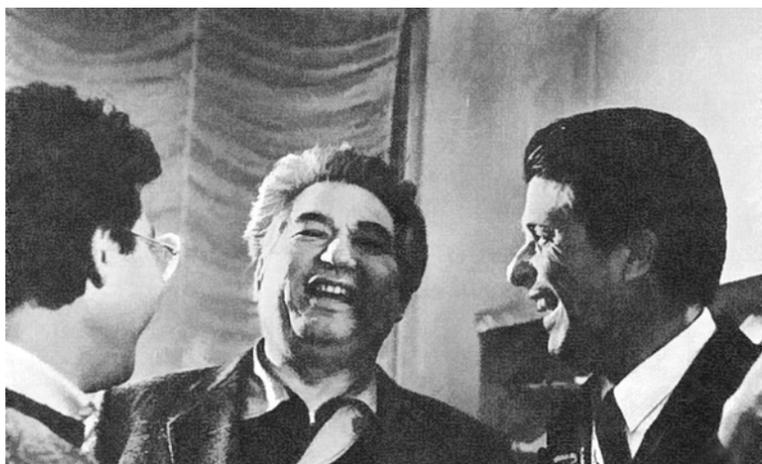
Президент Садыр Жапаровдун тескемесине ылайык юбилейлик Ысык-Көл эл аралык форумун өткөрүү датасы 2026-жылдын июну деп белгиленип, эл аралык форумду даярдоо жана өткөрүү боюнча уюштуруу комитети түзүлдү. Ушуга байланыштуу “Кыргыз Туусу” гезити интеллигенциябыздын алдыңкы өкүлдөрүнө төмөнкү үч суроо менен кайрылды эле.

1. Юбилейлик Ысык-Көл эл аралык форумун өткөрүү датасы 2026-жылдын июну деп аныкталды. Кыргызстан бул үчүн кандай даярдыктарды көрүү керек, эмнелерди жасашыбыз кажет?

2. Ысык-Көл шеринесине кимдерди чакыруу керек деп ойлойсуз?

3. Ысык-Көл шеринесинен эмнелерди күтөсүз?

Анда коомчулуктун өкүлдөрүнүн пикирлерин окурмандарга сунуштоо менен, окурмандардан да сунуштарды, пикирлерди күтөбүз.

Кыскасы, дүйнөнүн ООНго мүчө болгон өлкөлөрдүн укугу чоң (улуу) мамлекет держава болобу, кичинекей мамлекет болобу бирдей болушу керек. Ушуга байланыштуу ООНдун имаратынын алдындагы Саадинин “Адам баласы бир дененин мүчөлөрү, бир эле жандан жаратылган. Эгер бир мүчө ооруса, калганы да тынч боло албайт. Башкалардын азабына кайдыгер болсоң, адам деген атка татыксызсың” деген сөздөрү эске келет.

Социалдык тармактарда жаштар арасында популярдуу

1. Июнь айында окуучулар, студенттер каникулга таркагандыктан борбор калаада жол тыгыны азаят. Ысык-Көлдө эс алуу сезону баштала элек болот. Мыкты эс алуучу жайлардын көбү бош кез. Ошондуктан, форумга келген конокторду жогорку деңгээлде тосуп, сый-урмат көрсөтүүгө мүмкүнчүлүктөр арбын ай – июнь айы деп эсептейм. Академиялык тармакта эмгектенген илимпоз коноктор да семестрлерин жыйынтыктап, көңүлү жайланган учур. Президенттин жарлыгы менен Ысык-Көл форуму 2026-жылдын июнь айында болмой болуптур. Айрым иш-чаралар башталыптыр. Уюштуруу тобу да белгилүү болгон окшойт.

2. Мындай критерийлерди сунуштайт элем. Чакырыла турган адамдар, мамлекеттер терең анализделип, тандалышы керек. Биринчиден, коноктор бардык континенттерден чакырылса. Экинчиден, өз тармагында зор ийгиликтерге жеткендерди эле эмес, сөзүн, пикирин эл-журт баалап уккан моралдык авторитеттер болсо. Үчүнчүдөн, коноктордун бир бөлүгү конкурстук негизде тандалса. Мисалы, тигил же бул тематикадагы докладдарды алдын ала топтоп, мыктыларынын авторлорун чакырса. Төртүнчүдөн, өтө таасири чоң өлкөлөрдүн жетекчилери (президенттери) катышса, ЮНЕСКО жана ООН катышса да абдан сонун болот эле. ООНдун 80чи юбилейлик сессиясында биздин президенти-биздин сүйлөгөн сөзүндө да терең маани бар деп ойлойм. Себеби, ООН өзү баш болуп эки жүздүү саясат жүргүзүп жатышпайбы. Тынчтык, гумандуулук, адам укугун коргоо негизги милдет деген менен жасаган иштери башка болуп жатпайбы.

Биздин президент маселени кабыргасынан коюп чындыкты айтканы ООНдо эске алынышы керек. Россия менен жакшы мамиледе болгону үчүн Кыргызстанга зыяндуу санкцияларды киргизип, биздин элге ашыкча проблемалар түзүлүп жатпайбы! Мындай мамиле бир эле Кыргызстанда эмес бардык постсоветтик өлкөлөрдө болуп жатат. Эми, суверендүү мамлекет болгондон кийин мамлекеттин кызыкчылыгы үчүн бардык мамлекеттер менен байланыш керек да.

спикерлерден да сөзсүз болушу керек. Анан да, заманга жараша жасалма интеллектти адамзаттын пайдасына колдонуу темасы боюнча топ жарган пикир ээлери келишсе. Жазуучулардан Борис Акунин менен Пауло Коэльо келишсе кандай сонун болмок. Анан кыргыз жаштарынан таланттууларды көп катыштырсак. Келгендердин акылы жуксун. Байланыштар, кызматташуулар чыйыр алсын. Форумга катышкандардын таасирдүү сөздөрү келечекте дүйнөдө тынчтык болушу үчүн, кайрымдуулук болушу үчүн жакшы баяндама болушу керек деп ойлойм. Анын таасири, аткаруу мүмкүнчүлүгү болушу керек. Форумдан пайда чыгышы үчүн чыныгы дүйнөнүн интеллектуалдары, генийлери, маанилүү-мазмундуу, таасирдүү докладдары алдын ала даярдалып, бүткүл дүйнө элдерине таркатылышы керек.

3. Азыркы актуалдуу маселелерди натыйжалуу чечүү боюнча пикирлерди, идеяларды күтсөк болот. Залкарлардын ойлору ар кандай багыттарда дүркүрөп алга жылууга негиз, чыйыр болуп калышы мүмкүн. Анан да Кыргызстандын эл аралык имиджи жакшырат деп эсептейм. Биздин интеллектуалдык чөйрө үчүн илимий, руханий табылгалар мол болот деп үмүт кылам. Форум “Ынтымак ордодо” башталып, президенттин өзүнүн жетекчилигинде өткөнү абдан туура. Мүмкүн болсо уюштуруу тобундагылар Азербайжандыктардын ушундай форумду өткөрүү тажрыйбасына кызыгып көрсө, алар көп жылдардан бери өткөрүп келатышат. Мен муну айтып атканым, бир жолу форумуна катышып, андагы бир секциясында модератор болуп калдым эле. Ал форумга 10го жакын “Нобель” сыйлыгынын лауреаттары катышып маалымат да жасашкан. Айрым мамлекеттердин жетекчилери да катышып куттукташканы эсимде.

Финансы жактан тартыштык болушу мүмкүн. Республикалык бюджеттен бөлүнгөн 150 млн. сом аздык кылат. Ошондуктан биздин мамлекет үчүн мүмкүнчүлүгү бар кыргызстандыктар жардамыбызды аябашыбыз керек.

Бектемир МУРЗУБРАИМОВ,
академик

● Курултайга сунуштар

Акыл АДАМАЛИЕВ,
эмгек ардагери:

«Тарыхка так мамиле кылсак»

Эгер мен IV Элдик Курултайдын трибунасынан сүйлөп калсам, токтоло турган маселелер төмөнкүлөр болмок:

1. Азыркы учурда өлкөдө башкаруу системасында санариптештирүү жакшы жолго коюлуп калды. Ошондуктан, аткаруу бийлигинин тикелей башкаруу тепкичинен облустук башкаруу органын алып салууга мезгил жетти.

Айыл өкмөтү акимге баш иет, ал болсо түздөн-түз Министрлер Кабинетине.

2. Жаш адистер ипотекалык үйлөрдү ала албай жатышат, анткени, биринчиден - алгачкы төлөмдөрү жок, экинчиден, кийинки ай сайын төлөмдөр жогору 40-50 миң сомдон, муну да төлөй албай жатышат. Жаш адистер үчүн бийлик 15-20 жыл ичинде төлөй турган токтомо кабыл алышы керек. Ошондо, жаш адистер үйлүү болушат да туруктуу иштеп калышат.

3. Бишкек шаарынын жашоочусу катары сунушум: ордо калаанын борбордук бөлүгүнө эле көңүл бура бербей, анын чет жакасындагы конуштарда, административдик-аймактык реформанын алкагында жаңыдан кошулган айылдарда асфальт, суу, канализация, мектеп, бейтапкана, эс алуу жайлары, транспорт сыяктуу маселелер боюнча чукул жылдарда өзгөрүүлөрдү жасоо керек. Азыр алар Бишкек шаарынын тутумунда турушканы менен аты шаар, бирок алыскы райондордогу айылдардан эч айырмасы жок.

4. Акыркы жылдарда кыргыздын ата-бабадан келаткан алгыр куштарды таптоо жана асыроо өнөрүнө эч көңүл бурулбай келатат. Европада бүркүттөрдү, ителгилерди, куштарды ж.б. инкубатордук жол менен көбөйтүшүп, тапка келтиришип, араб өлкөлөрүнө абдан арбын каражатка сатып келатышат. Бул – келечекте өзүн-өзү каржылай жана өлкө казынасына акча алып келе турган тармак. Спорт агенттиги бул боюнча атайын программа иштеп чыкса.

5. Атактуу адамдарга эстелик коюу боюнча. Азыр колунда акчасы бар бай адамдар өз урууларынын анча деле атагы жок бабаларына ар кай жерге эстелик тургузуп жатышканы модага айланып баратат. Андай эстелик коюлган адамдар тууралуу көпчүлүктө анча деле маалымат жок. Ошол эле мезгилде кыргыз тарыхында аттары алтын тамга менен жазылып калган, мектеп окуучуларынан тартып жакшы билишкен Эр Төштүк, Эр Табылды, Эр Солтоной аталарыбызга эч жерде эстелик коюла элек. Булардын түздөн-түз тукумдары атадан атага өтүп кеткенинен анча эскерилбей келаткандай, бул жагдайды Президентибиз өзү колго алса деп айтаар элем.

Бетти даярдаган Болотбек ТАШТАНАЛИЕВ, «Кыргыз Туусу»

Год высоких скоростей – 2

2025-й стал одним из самых насыщенных для экономики Кыргызстана за последние годы. Новые предприятия, рост иностранных инвестиций, экспортные программы, цифровизация госуслуг и запуск стратегически важных проектов — всё это формирует новую экономическую архитектуру страны. Напомним читателям о ключевых событиях уходящего года в хронологическом порядке.

О том, как экономика страны развивалась в январе – августе, мы рассказывали в предыдущем номере «Кыргыз Туусу». В этом обзоре – информация за сентябрь – ноябрь, цифры, раскрывающие основные тренды и тенденции в промышленности, сельском хозяйстве, сфере услуг.

• Сентябрь

С начала 2025 года сохраняется устойчивый экономический рост. Высокая экономическая активность в стране обеспечивается ростом частных и бюджетных инвестиций в основной капитал, а также повышенным внутренним спросом за счет роста доходов населения. По предварительной оценке Нацстаткома, за январь-август 2025 года объем ВВП сложился в сумме 1 042,1 млрд сомов и реальный темп роста составил 111,0% (за январь-август 2024 г. – 108,3 %): в промышленности объемы производства возросли на 11,6%, сфере услуг – на 9,5%, строительстве – на 34,8%, сельском хозяйстве – на 2,4%. В структуре номинального ВВП доля отраслей, производящих товары, составила 33,4%, а доля отраслей, оказывающих услуги – 50,7%.

Продолжалась государственная поддержка по финансированию отраслей сельского хозяйства. По состоянию на 28 августа 2025 года в рамках проекта «Финансирование сельского хозяйства – 13» 6348 сельских товаропроизводителей получили льготные кредиты на сумму 3 млрд. 982 млн сомов. В реализации данного проекта участвуют ОАО «Айыл Банк» и ОАО «Элдик Банк» с объемом кредитования 5 млрд сомов.

Основной объем инвестиций в январе-августе 2025 года (более 85% от их общего объема) направлен на строительство объектов добычи полезных ископаемых, обрабатывающих производств, транспортной деятельности и хранения грузов, обеспечения (снабжения) электроэнергией, газом, паром и кондиционированным воздухом, образования, а также жилищное строительство. Значительная капитализация экономики за отчетный период обусловлена увеличением, в частности, объемов жилищного строительства в рамках программы «Менин үйүм», капитальных вложений в развитие городской инфраструктуры гг. Бишкек, Ош. В итоге общий объем валовой продукции строительства за январь-август 2025 года составил 177,5 млрд сомов и увеличился на 34,8%.

Сфера услуг по-прежнему занимает доминирующую долю в структуре ВВП, обеспечив наибольший вклад в экономический рост. По итогам за январь-август 2025 года объем продукции сферы услуг по сравнению с соответствующим периодом 2024 года составил 808,6 млрд. сомов и увеличился на 9,9%.

Наблюдалось нарастающее ценовое давление как со стороны внутреннего спроса, так и внешних факторов (глобальная продовольственная инфляция, рост мировых цен на логистику). На формирование цен влияли такие факторы, как зависимость внутреннего рынка от импорта продовольственной группы товаров (мука, растительное масло, крупы и т.д.), удорожание логистики и импорта, рост цен на ГСМ.

Для поддержания стабильности потребительских цен принят План мероприятий Кабинета министров по сдерживанию темпов роста цен на социально значимые продовольственные товары на 2025 год. Так, с 31 января в Кыргызстане была приостановлена выдача разрешений на экспорт сельскохозяйственных животных в третьи страны. Запрет коснулся крупного и мелкого рогатого скота, а также лошадей. Эта мера позволила снизить объемы экспорта, однако цены на мясную продукцию продолжали расти в 2025 году из-за инерционного поведения на потребительском рынке, при котором участники продолжают сохранять сложившиеся цены в конце прошлого

года: производство фармацевтической продукции – в 2,3 раза; пищевых продуктов, включая напитки; табачных изделий – на 40,1 процента; резиновых, пластмассовых изделий и строительных материалов – на 31,8 процента.

В январе-сентябре сдано в эксплуатацию 10 993 дома и квартиры общей площадью 1 млн. 274,5 тыс. квадратных метров, что на 30% больше, чем за аналогичный период 2024 года. На строительство жилья за указанный период использовано (по оценке) 103,5 млрд. сомов инвестиций, что на 80% превышает показатель прошлого года.

По итогам января-сентября чистая прибыль организаций финансового сектора увеличилась почти вдвое и составила 64,3 млрд сомов.

Осенью акцент сместился на энергетику. В новостях – модернизация гидроэлектростанций, развитие проектов малых ГЭС, солнечных электростанций, привлечение инвесторов в модернизацию сетей. Это критически важно для страны, где энер-

до \$4,5 тысячи. Нашими ключевыми приоритетами станут развитие человеческого капитала – коренное улучшение качества и доступности образования и медицины, активная поддержка малого и среднего бизнеса, привлечение инвестиций, а также сокращение уровня безработицы до 5 процентов», — заметил Бакыт Сыдыков. Он подчеркнул, что основными источниками экономического роста определены четыре вектора развития: индустриализация, развитие сельского хозяйства и туризма, формирование регионального хаба и зеленая энергетика.

На Иссык-Куле состоялась официальная церемония запуска строительства нового города Асмана с участием первых лиц государства. Проект признан одним из самых масштабных в истории Кыргызстана – его общая площадь составит более 4 тысяч гектаров, возведение города будет вестись поэтапно, а реализовывать проект будут частные строительные компании.

Утверждены границы специальной финансовой инвестиционной зоны «Тамчи» на берегу Иссык-Куля, в пределах которых будет действовать особый правовой режим для ведения технологических, сервисных и инвестиционных проектов.

Железная дорога Китай – Кыргызстан – Узбекистан может быть построена на два года раньше срока. Строительство идет быстрее первоначального графика и может завершиться за четыре года вместо шести, сообщил первый заместитель главы компании «Узбекистон темир йнллари» Хикматулла Рахметов. Он подчеркнул, что темпы стройки превышают ожидания.

Национальное агентство по инвестициям Кыргызстана и Electron Holding подписали меморандум о сотрудничестве в строительстве солнечных электростанций мощностью до 300 мегаватт с объемом планируемых инвестиций \$300 миллионов. ООО «Кап Строй Кей Джи» и Radisson Hotel Group

договорились о строительстве пятизвездочного отеля в центре Бишкека, на пересечении улицы Льва Толстого и проспекта Чингиза Айтматова. Впервые в истории столицы началось строительство 40-этажного жилого комплекса. Модернизация второго гидроагрегата Уч-Курганской ГЭС успешно завершена, мощность его увеличилась на 9 мегаватт. В столице началась выработка электроэнергии на новом мусоросжигательном заводе: в тестовом режиме он начал подавать до 18 мегаватт, после полного запуска предприятие сможет производить до 30 мегаватт электроэнергии.

В конце осени начали вводиться в строй предприятия, запланированные в начале года: новые линии по переработке фруктов и овощей, мини-молочные и мясоперерабатывающие заводы, современные пекарни и мукомольные линии. Как первичные оценки показывают, около половины из запланированных 55 предприятий либо запущены, либо находятся в высокой степени готовности.

Итоги, перспективы

До нового года остается еще один месяц – декабрь. Но уже, по мнению экспертов, неоспоримы положительные тренды-2025: рост промышленности, диверсификация экспорта, приход инвестиций из разных регионов мира, цифровизация процедур, активизация малого и среднего бизнеса, увеличение налоговых поступлений за счет расширения экономики. Если этот вектор удастся сохранить, то 2026 год может стать годом качественного экономического скачка, считают наблюдатели.

Курманбек МАМБЕТОВ

го года или повышать цены, опираясь на сформировавшиеся инфляционные ожидания. В этой ситуации введено временное государственное регулирование цен на говядину и баранину (за исключением бескостного мяса) с 11 августа 2025 года, которое будет действовать в течение 90 календарных дней.

Объем внешнеторгового оборота за январь-июль 2025 года составил 8,7 млрд. долларов США и по сравнению с соответствующим периодом 2024 года снизился на 6,4%. При этом в структуре товарооборота на долю экспорта пришлось 17,2%, импорта – 82,8%. Снижение импорта в январе-июле текущего года обусловлено сокращением объемов поставок широкого спектра товарной номенклатуры из третьих стран, включая автомобили, бытовую технику, оборудование, фармацевтические изделия, а также трикотажные полотна и изделия легкой промышленности (одежда и одежные принадлежности).

В сентябре впервые стала доступна полностью онлайн-регистрация юридических лиц через мобильное приложение отдельных банков, что стало очередным подтверждением имиджа Кыргызстана как страны, готовой к цифровой трансформации.

• Октябрь

Нацстатком сообщил, что по итогам января – сентября объем валового внутреннего продукта, по предварительной оценке, составил 1 триллион 240,5 миллиарда сомов.

Основными отраслями, которые обеспечили рост промышленного производства относительно января – сентября 2024 года,

гопотребление растёт, а инфраструктура требует обновления.

• Ноябрь

Объем валового внутреннего продукта Кыргызстана за январь – октября 2025 года достиг, по предварительной оценке, 1 триллиона 427,4 миллиарда сомов и по сравнению с десятью месяцами 2024-го вырос на 10 процентов.

Министр экономики и коммерции Бакыт Сыдыков рассказал об основных направлениях Нацпрограммы развития до 2030 года и представил их ключевые цели и задачи программы.

«За последние три года мы наблюдаем рекордный рост экономики — в среднем на 9 процентов ежегодно. Объем ВВП увеличился с 1 триллиона 20,7 миллиарда сомов в 2022-м до 1 триллиона 523,2 миллиарда в 2024 году. Все сектора экономики за этот период показали положительную динамику: промышленность – 7 процентов, сельское хозяйство – 5 процентов, строительство – 16 процентов, сфера услуг – 8 процентов. Этот рост обеспечен в первую очередь за счет инвестиций. За указанный период их привлечено около \$23 миллиардов, включая \$3,7 миллиарда прямых иностранных инвестиций. Мы последовательно улучшали деловой климат: упростили правила, устраняли излишние барьеры и обеспечивали надежную защиту прав инвесторов», — отметил министр. «В целях реализации программы мы намерены обеспечить устойчивый рост ВВП не менее чем на 8 процентов в год, что позволит нам достигнуть объема экономики не ниже \$30 миллиардов и увеличить ВВП на душу населения

Ветеринардык медицинанын заманбап өнүгүүсү

Кыргыз Республикасынын ветеринардык кызматын өнүктүрүүдө кластердик ыкманы колдонуу маселеси кеңири каралат. Ветеринария – бул малдын ылаңдарын дарылоо жана алдын алуу, ошондой эле адамдарды зооантропоноздук ылаңдардан коргоо менен бирге азык-түлүк коопсуздугун камсыздаган комплекстүү илимий тармак. Учурдагы ветеринардык кызматтын негизги функциялары жаныбарлардын ооруларын алдын алуу, дарылоо, азык-түлүк жана биологиялык коопсуздукту камсыздоо менен тыгыз байланыштуу. Кластердик ыкма – бул ветеринардык билим берүү жана илимди бириктирип, аймактык жана тармактык деңгээлде тыгыз кызматташтыкты камсыздоочу натыйжалуу механизм. Ветеринардык кластердин түзүмүн оптималдаштырууда “Иновациялык илимий-окуу борборун” биздин өлкөдө түзүүнүн мааниси чоң экенин белгилей кетүү – заман талабы. Бул борбор илимий-изилдөө, билим берүү жана эл аралык кызматташуу багытында иш алып барып, Кыргызстандын ветеринар-

дык системасынын өнүгүшүнө зор өбөлгө түзөт.

Кыргызстандагы ветеринариянын азыркы өнүгүшүнө кластердик ыкманын негизинде толук жооп берүү үчүн төмөндө келтирилген маселелерди жана изилдөө ыкмаларын билүү жана колдонуу зарыл.

Өлкөнүн ветеринардык адистери төмөнкү негизги ветеринардык кызматтарды үзгүлтүксүз көрсөтүп келишет: ветеринардык объектилерди инспекциялоо, дарылоочу жана алдын алуучу иш-чараларды жүргүзүү, оорулардын лабораториялык диагнозун коюу, мал жана өсүмдүк тектүү продукцияларына ветеринардык-санитардык экспертиза жүргүзүү, ветеринардык дары каражаттары менен тоют кошулмаларын көзөмөлдөө жана экспертизадан өткөрүү, жаныбарларды чиптөө жана маалыматты эл аралык базага киргизүү ж.б.

Ветеринардык кызматтын ишинин натыйжасында акыркы жылдары малдын санынын өсүшү жана мал чарбачылыгынын негизги продукция түрлөрүнүн көбөйүшү байкалууда (табл. 1 жана 2).

1-таблица. Республикадагы малдын санынын өсүү динамикасы

Жаныбарлардын түрлөрү	2021	2022	2023
Ири мүйүздүү мал (КРС)	174,991	1,782,871	1,851,853
Уй	865,307	885,536	902,185
Чочко	29,508	42,838	29,676
Кой-эчки	6,277,897	6,200,851	6,216,066
Ат	546,942	533,656	542,233
Канаттуулар	5,902,948	6,365,590	6,986,460

Маалыматтар Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинен алынган (2023-жылга).

1-таблицадан алынган маалыматтарга таянып, акыркы үч жыл ичинде ири мүйүздүү малда өсүш аз болуп, 1,05% түзгөнү байкалат, ошондой эле канаттуулардын саны да 8,8%га көбөйгөн [5]. Кыргызстан боюнча негизги продукциянын өндүрүшү 2024-жылдын 1-сентябрына карата [6,10] төмөнкүдөй көрүнүштө (табл. 2).

Таблица 2. Республика боюнча мал чарбачылыгынын негизги продукциясын өндүрүү

Продукциянын түрү	Баяндама даталары		
	2023	2024	%
Эт, тонна	266,788.8	272,355.2	102,1
Чийки сүт, тонна	1,207,650.2	1,238,020.5	102,5
Жумуртка, миң даана	483,172.6	533,374.0	110,4
Жүн, физикалык салмакта	12,914.6	13,148.5	101,8

Маалыматтар Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинен алынган (01.09.2024).

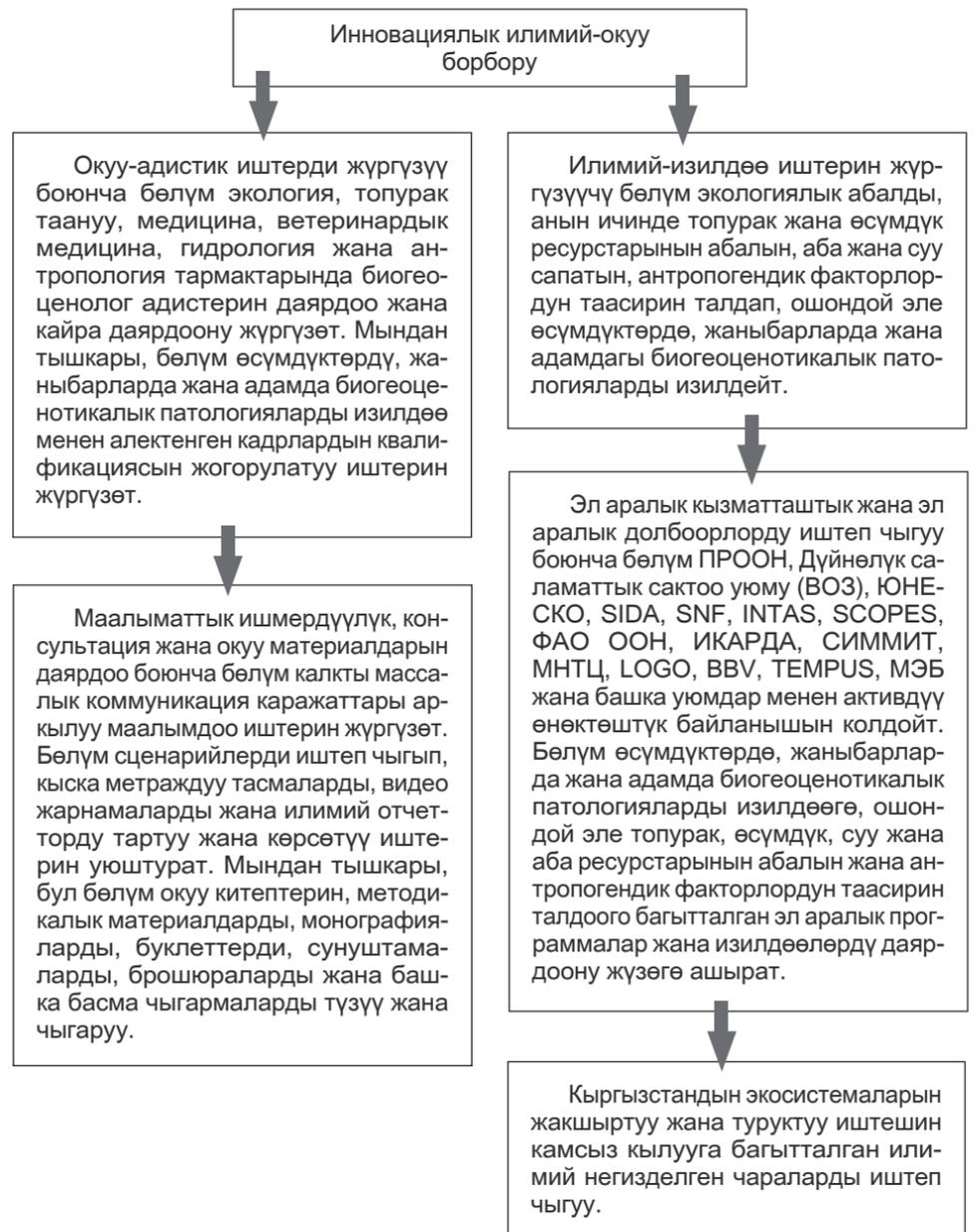
Ветеринария тармагында кластер ветеринардык билим берүү жана илимди, мамлекеттик жана өнүктүрүү борборлору, ветеринардык кызматтарды камсыздоо жана жеткирүүнү интеграциялоо керек. Кластердин түзүмү мамлекеттик түзүмдөр, көзөмөл органдары, ветеринардык ишмердүүлүктү жүргүзгөн уюмдар жана чарбалык субъекттер ортосунда эффективдүү өз ара аракеттешүүнү уюштурууну камтыйт, бул алардын шайкеш жана үзгүлтүксүз иштешине шарт түзөт (табл. 3).

Таблица 3. Негизги ветеринардык кластердин катышуучулары

→	Билим берүү тармактары – жогорку окуу жайлар, техникумдар, квалификациясын жогорулатуу борборлору жана адистерди даярдоо мекемелери.
→	Илимий уюмдар – илимий-изилдөө институттары, илимий-изилдөө борборлору, станциялар жана лабораториялар, ветеринардык илим жана өндүрүштүк ишмердүүлүк менен алектенген мекемелер.
→	Мамлекеттик органдар жана өнүктүрүү борборлору.
→	Контроль жана көзөмөл органдары – федералдык, аймактык жана муниципалдык деңгээлде көзөмөл жүргүзгөн органдар.

→	Каржылык институттар – банктар, лизинг жана камсыздандыруу кызматтарын сунуш кылган мекемелер.
→	Кошумча жана сервис уюмдары – транспорттук, маркетингдик, консалтинг жана юридикалык фирмалар.
→	Сатуу менен алектенген уюмдар – чакан жана ири товарларды жеткирүү компаниялары, зоомагазиндер жана дарыканалар тармагы.
→	Жабдуулар жана өндүрүштүк уюмдар – материалдык-техникалык базаны камсыз кылган компаниялар: чийки зат, тоют, керектөөчү материалдар жана атайын жабдууларды жеткирүүчүлөр.
→	Ветеринардык препараттарды өндүрүү менен алектенген уюмдар – биофабрикалар жана биокомбинаттар, вакциналар жана башка ветеринардык препараттарды иштеп чыгуу жана өндүрүүчү мекемелер.
→	Ветеринардык клиникалар жана дарыканалар.

Келечектеги кластердик уюмдардын курамында төмөнкү түзүмдөрдү бириктирген илимий-окуу борборлору болушу керек деп эсептейбиз: окуу-адистик иштерди жүргүзүү бөлүмү жана башка түзүмдөр (ИНУЦ) [8,9].

Ветеринардык тармактагы заманбап чакырыктар бул тармакты уюштуруу жана башкарууда комплекстүү жана иновациялык ыкманы талап кылат. Кластердик ыкма Кыргыз Республикасынын ветеринардык кызматын өнүктүрүүнүн эффективдүү куралы болуп саналат, илимди, билим берүүнү, ветеринардык кызматтардын сапатын жогорулатууну, биологиялык жана азык-түлүк коопсуздугун камсыз кылууну жана туруктуу өнүгүүнү интеграциялайт.

Ветеринардык кластерлерди жана ИНУЦ борборлорун региондордо киргизүү ветеринардык кызматтардын сапатын жогорулатууга гана эмес, илимий-изилдөө базасын кеңейтүүгө жана квалификациялуу адистерди даярдоого да шарт түзөт. Бул ишти кечиктирбей колго алуу бүгүнкү күндүн талабы.

Мукамбет НОГОЙБАЕВ,
ветеринардык илимдердин доктору, профессор,

«Авангард» клиникасы – көп тармактуу заманбап медициналык борбор

«Авангард» клиникасы – Кыргызстандын түштүк аймагында, Ош облусунда жайгашкан көп профилдүү жана жогорку деңгээлде адистешкен медициналык борбор. Бул клиниканы 2014-жылы тажрыйбалуу дарыгер Тажжибаев Мойдунжан Гуламжанович негиздеген.

Тажжибаев Мойдунжан Гуламжанович — тажрыйбалуу дарыгер. Ал өз эмгек жолун Ош облустук балдар ооруканасында балдар хирургу болуп баштаган. Бүгүнкү күндө көп жылдык практикалык тажрыйбасын жана кесипкөйлүгүн колдонуп, саламаттыкты сактоо тармагында чоң жетишкендиктерди жаратып келет. Анын жетекчилиги астында «Авангард» клиникасы жогорку квалификациядагы дарыгерлерди тарбиялап, заманбап жабдууларды колдонуп, бейтаптарга сапаттуу жана жеткиликтүү медициналык жардам көрсөтүүдө.

Клиниканын жамааты жана багыттары

Бүгүнкү күндө «Авангард» клиникасында 150 кызматкер эмгектенет. Тактап айтканда, 40 дарыгер, 50 мед-айым, 50 санитар кызматкери, 10 техникалык кызматкер. Мындай чоң жана кесипкөй жамаат клиниканын бейтаптарды жогорку сапатта тейлешине мүмкүнчүлүк берет.

Клиника көп багытта кызмат көрсөтөт. Алардын ичинде терапия, кардиология, неврология, хирургия, урология, гинекология, проктология, ЛОР жана офтальмология бөлүмдөрү бар. Ар бир бөлүмдө тажрыйбалуу адистер иштейт.

Заманбап хирургия жана лазердик технологиялар

«Авангард» клиникасы — Кыргызстанда лазердик хирургияны алгачкылардан болуп колдонгон медициналык мекемелердин бири.

Урология бөлүмүндө бөйрөк жана табарсыктагы таштар лазер менен майдаланып алынат. Бул ыкма оорунун өтүшүн жеңилдетип, бейтаптын тез айыгышына жардам берет. Ошондой эле клиникада көздүн көрүүсүн лазер аркылуу оңдоо (лазердик коррекция) ийгиликтүү жүргүзүлүп келет.

Хирургия, урология жана гинекология бөлүмдөрүндө операциялар лапароскопиялык ыкма менен — кичинекей тешик аркылуу аткарылат.

Тажжибаев Мойдунжан Гуламжанович

Бул бейтапка ооруканада аз жатууга жана калыбына келүүгө көп убакыт кетирбөөгө шарт түзөт.

Кардиохирургия – аймактагы күчтүү бөлүмдөрдүн бири

Клиникадагы кардиохирургия бөлүмү түштүк аймак үчүн чоң жетишкендик болуп калды. Бул жерде жүрөк-кан тамыр оорулары боюнча татаал операциялар жасалат. Айрыкча жүрөккө стент орнотуу операциялары көп адамдардын өмүрүн сактап калууда. Бул ыкма инфаркт жана башка оор татаалдашууларды алдын алуу үчүн өтө маанилүү.

MPT аппараты

Авангард клиникасынын эмгек жамааты

Офтальмология бөлүмү – көз саламаттыгы үчүн ишенимдүү борбор

Офтальмология бөлүмү заманбап аппараттар менен жабдылган. Бул көз ооруларын эрте аныктоого жана туура дарылоого жардам берет.

Бул бөлүмдө төмөнкү кызматтар көрсөтүлөт:

- Көрүүнү лазердик коррекциялоо,
- Катаракта жана глаукома боюнча операциялар,
- Көздүн ар түрдүү ооруларын терапиялык жана хирургиялык дарылоо.

Келечектеги пландар

Клиника мындан ары да жаңы технологияларды киргизип, медициналык жабдууларды жаңылоо жана кызмат көрсөтүүлөрдү кеңейтүү багытында иш алып барууну пландап жатат. Мақсат — эл аралык стандарттарга жооп берген, ишенимдүү жана заманбап медициналык борбор болууну улантуу, ошондой эле бейтаптарга жогорку сапаттагы медициналык жардам көрсөтүүнү, диагностика жана дарылоонун заманбап ыкмаларын колдонуп, саламаттыкты сактоо деңгээлин жогорулатууну камсыз кылуу.

Барно УСМАНОВА

Интенсивдүү терапия палатасы

Физиотерапия кабинети

Операциялык бөлүм

Операционный Коронаро ангиография палатасы

Заманбап ашкана

● Аймактарга эмне кеп?

“Аймактын Улуу Жибек жолунун жээгинде жайгашкандыгы туризмди өнүктүрүүгө чоң мүмкүндүк түзөт. Айыл чарба продукцияларынын ар кандай түрлөрүн өстүрүү жана өндүрүлгөн экологиялык таза органикалык азыктарды сатуу аркылуу агро-туризмди өнүктүрүүгө болот”, – дейт айыл аймак башчысы Руслан Алайчиев өз сөзүндө.

Кароол айыл

Өкмөтүндөгү ийгиликтер

Айыл өкмөтүнүн экономикасы жана бюджетти

Кароол айыл өкмөтүнүн 2025-жылга бекитилген бюджетти жалпы 23 515,3 миң сомду түздү. Айыл аймагынын жергиликтүү бюджетинин киреше бөлүгү боюнча 10 айга пландалган 19 616,3 миң сомдун ордуна иш жүзүндө 24 399,5 миң сом түштү, бул 124% көрсөткүчтү түзөт. Башкача айтканда, 4 780,2 миң сомго ашыкча киреше табылган.

Ошондой эле айыл аймагында 1 495 901,3 миң сомдук өнөр жай продукциясы өндүрүлүп, жумуштар жана тейлөөлөр жүзөгө ашырылды. Өсүү темпи өткөн жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 142%ды түздү. Жаңы ачылган ишканалардын эсебинен 56 жаңы жумуш орундары түзүлдү. Дагы бир маанилүү жетишкендик – Кара-Дарыя суусунун жээгиндеги кум-шагыл аралашмасын казып, сатууга мыйзамдуу документтерди бүтүрүп, экскаватор – 145 үлгүсүндөгү атайын техника сатып алуу болду. Бүгүнкү күнгө чейин 10 айдын ичинде жергиликтүү бюджетке кумду казып сатуудан 5 миллион сом түшүрдүк. Мурда Кара-Дарыя суусунун боюндагы кум-шагылдарды жеке 3-4 компания казып, мамлекетке аз өлчөмдө гана салык төлөп келген. Ошондуктан, райондун акими менен макулдашуу аркылуу кум-шагыл аралашмасын айыл өкмөтүнүн балансына өткөрүп, аны сатуу аркылуу жергиликтүү бюджетке түшкөн каражатты көбөйттүк. Ошондой эле мамлекеттик “Лизинг” программасынын алкагында HOWO үлгүсүндөгү автоунаа алынып, пайдаланууга берилди.

Инвестициялар менен жаңы ачылган ишканалар

Республикалык, жергиликтүү бюджеттен, жеке ишкерлерден жана инвесторлордон жалпы 460,5 млн. сомдук жумуштар аткарылды. Айыл өкмөтү айылдагы жеке ишкерлер менен бирге иштешип, долбоорлорду пландап айылдын пайдасы үчүн бир топ иштерди аткарууда Шералы айылында жеке ишкер ачкан “Иман Билдинг” кыш чыгаруучу заводу 348 млн. сомдук сметасы менен ишке берилди жана 50дөн ашуун жаңы жумушчу орун түзүлдү. Кароол айылында “Уял-Терек-Плюс” таш майдалоочу ишкана ачылып, 22 млн. сомдук сметасы менен 6 жаңы жумушчу орун берилди. Калкты тейлөө тармагы да өнүгүп, Шералы айылында жеке ишкер 61 млн. сомдук “Ала-Тоо” чайканасын ачты. Мындан тышкары, Күңгөй участкасында “Муслим Таш” ЖЧКсы сары таш кенин кайра иштетүү ишканасын ачууга даярдык көрүүдө. Ош – Бишкек автоунаа жолунун жээгинде Кароол айылына 1 га, Мырза-Арык айылына 0,8 га жер тилкеге логистикалык борборлор курулуп жатат.

Инфраструктура жана жол куруу иштери

Мырза-Арык айылында жеке ишкер 300 метр аралыкка асфальт төшөп, 1,7 млн. сом сарптады, ошондой эле көчөлөргө 36 даана электр мамычасын сатып алууга 118 миң сом жумшалды. А.Раимкулов көчөсүнө 580 метр жолго

асфальт төшөлүп, 3 887,3 сом каралды. Ынтымак жаңы конушунда 2 200 метр ички жолго жергиликтүү бюджеттен 700 000 сомго шагыл төшөлдү. Кароол жана Шералы айылдарында жаңы жолдун эки жээгине 2 чакырымга жакын аралыкка 330 миң сомдук шагыл төшөлдү, ал эми Кароол айылынын Б.Солтонов жана А.Айдаралиев көчөлөрүнө 800 метр аралыкка республикалык, жергиликтүү бюджет жана өнүктүрүү фондунун эсебинен 5 412 сомдук асфальт төшөлдү.

Кыргыз Республикасынын транспорт жана коммуникациялар министрлиги тарабынан С.Абдираимов көчөсүнүн 1 чакырымы асфальтталып берилди.

Шералы айылында Кыш заводунун айланасына 1,5 млн. сомдук, 1 000 чарчы метрге асфальт төшөлдү. Жеке ишкерлер Сай участкасына 500 метр, К.Кадыркулов көчөсүнө 1 000 метр шагыл төшөп, ички каналга техника өтүүчү көпүрөнү 100 миң сомго куруп беришти. Досуев, Калбаев жана К.Укулов көчөлөрүнө 1 чакырымга 6 589 сомго асфальт төшөлдү, О.Сатикеев көчөсүнө 800 метрге 91 миң сомго шагыл төшөлдү. Орто-Арык айылында жергиликтүү бюджеттен 137 миң сом, элдин салымынан 27 миң сом сарпталып, электр трансформатордук подстанция курулуп, ишке берилди.

Агрардык план

Кароол айыл аймагында калк негизинен дыйканчылык жана мал чарбачылык менен алектенет. Айыл өкмөт бул багытта дыйкандарга ыңгайлуу шарт түзүү максатында тиешелүү иштерди активдүү жүргүзүп келет. Айыл өкмөтүнүн аймагында айыл чарба багытында жалпы 6245 гектар жер иштетилет. Анын ичинен 1389 га сугат айдоо, 1506 га кайрак айдоо, 357 га чөп ормо, 151 га көп жылдык бактар, 46 га тыт жана 2794 га жайытты түзөт. 2025-жыл-

дын түшүмү үчүн 1600 га жерге дан эгиндери эгилген, анын ичинде 410 гектарын буудай, 250 гектарын арпа ээлейт.

Сугат аянттарын өз убагында суу менен камсыз кылуу максатында жалпы 4718 метр ички чарбалык каналдар тазаланды. Бул жумушка жергиликтүү бюджеттен 150 миң сом, Кароол муниципалдык ишканасынан 320 миң сом бөлүнгөн. Мындан тышкары айыл өкмөттүн аймагында көрктөндүрүү жана жашылдандыруу боюнча иш-чаралар жүргүзүлүп, 4500 бак-дарактардын көчөттөрү отургузулган. Бишкек–Ош авто трассасынын жээгине жергиликтүү бюджеттен 340, жол тейлөө ишканасы тарабынан 100 ийне жалбырактуу, калк тарабынан 4060 мөмөлүү дарак эгилген.

Ветеринария

Айыл аймагында 3 жеке ветеринардык сервис ишмердүүлүк жүргүзөт. Райондук ветеринардык фитосанитардык коопсуздук башкармалыгы менен биргеликте ар түрдүү жугуштуу ооруларга каршы эмдөө жүргүзүлүп келет. Мындан тышкары эски сибирь жарасынын чордондорун хлор жана акиташ менен залалсыздандыруу иштери жасалууда. 112 жолбун ит атылып жок кылынды. Бул жумуштарга жергиликтүү бюджеттен 100 миң сом бөлүнгөн.

Жайыт, таза суу...

«Кароол айыл аймагында жалпы 2794 гектар жайыт пайдаланууда. Анын ичинен алыскы “Чытты” жайлоосу 936 га, жакынкы жайыттар 1858 га түзөт. 2025-жылдын бюджетти боюнча жайыттарды башкарууга 200,0 миң сом каралган жана ал толугу менен аткарылды. Июнь айында алыскы жайыт жолунда көчкү түшүп, жолдор жабылып калганы себептүү тазалоо жумуштары үчүн 50,0

миң сом бөлүнүп, алгачкы иштер жүргүзүлдү», – деп белгиледи айыл өкмөтүнүн башчысы.

Калкты таза суу менен камсыз кылуу багытында Мырза-Арык айылындагы Дөң участкасында 1 973 460 сом, Ынтымак жаңы конушунда 1 115 сомдук долбоорлор ишке ашырылып, калк таза суу менен камсыз болду. Айылдык медициналык мекемелерге да жергиликтүү бюджеттин эсебинен 218,4 миң сом каралып таза суу чыгарылды.

Жетекчи тууралуу учкай кеп

Алайчиев Руслан Болбулович 1979-жылы 29-январда Ош шаарында төрөлгөн. 1985-жылы Өзгөн районунун Кызыл-Сеңир айылындагы П.Жолдошов атындагы №26 орто мектебине 1-класска барып, 1995-жылы аяктаган. Андан соң Ош мамлекеттик университетине тапшырып, 1999-жылы “Зооинженер” адистигине ээ болгон. Эмгек жолун 2000-жылы Өзгөн районунун Кызыл-Октябрь айыл өкмөтүндө адис болуу менен баштаган. 2003-жылдан 2009-жылга чейин жеке чарбада, 2009-жылдан 2019-жылга чейин Өзгөн райондук мамлекеттик администрациясында эмгектенген.

2019-2023-жылдары Ош мамлекеттик университетинин “Бизнес жана менеджмент” факультетинде сырттан окуп “Экономика” боюнча адистикке ээ болгон. 2022-2024-жылдары Өзгөн шаардык мэриясында жана Өзгөн райондук мамлекеттик администрациясында аппарат жетекчи кызматында иштеген. 2024-жылдан бүгүнкү күнгө чейин Өзгөн районунун Кароол айыл өкмөтүндө өкмөт башчы кызматында. Үй-бүлөлүү, 6 баланын атасы.

Социалдык коргоо

Аймакта 198 аз камсыз болгон үй-бүлө жана 769 бала мамлекеттик жардам алышат. “Социалдык келишим” программасынын алкагында 47 үй-бүлө 150,0 сом өлчөмүндө кайтарымызсыз акча каражатын алып, ишкердик, мал чарбачылыгы жана такси кызматтары менен алектенишет. Мындан сырткары, социалдык колдоого муктаж жарандарга жергиликтүү бюджеттен 110,0 сом материалдык жардам берилди. 2025-2026-жылдары күз-кыш мезгилине карата калктын аярлуу катмарына бюджеттен 175,9 сомго 30 тонна көмүр таратылды.

Билим берүү

Айыл аймагында 4 орто мектеп, 7 бала бакча жана 1 китепкана иштейт. Күз-кыш мезгилине карата 436,4 тонна көмүр менен камсыз болду. Мектептердин ондоп-түзөө иштерине 120 миң сом, Б.Асканкулов атындагы №28 мектептин жылуулук системасын оңдоого 142 миң сом, К.Рыспаев атындагы №40 мектептин имаратын оңдоого 86 миң сом жумшалды. Ошондой эле мектептердин материалдык-техникалык базасын чыңдоо үчүн 320 миң сомго окуучуларга стол, стул алынды. Айылдагы эски электр эсептегичтерди алмаштырууга 98 миң сом сарпталды. Мырза-Арык айылына жеке ишкердин демилгеси менен “Алима Апа” мектепке чейинки билим берүү уюму пайдаланууга берүү алдында турат. Жергиликтүү бюджеттен 2 млн. сом, жеке ишкер тарабынан 6 млн. сом каржыланган.

Калкты тейлөөнү жакшыртуу, муниципалдык кызматкерлерге ыңгайлуу шарттарды түзүү максатында айыл өкмөтүнүн административдик жаңы имаратынын курулушун баштоо алдында турат.

Барно УСМАНОВА

Бир айтыштын сыры жана чыны

Болотбек ТАШТАНАЛИЕВ, “Кыргыз Туусу”

Быйыл 4-5 айдын аралыгында, Жусуп Баласагын атындагы КУУнун Кыргыз адабияты кафедрасынын доценти Бакыт Баймырзаевдин “Жеңижоктон жеңилген Эсенаман же тууганчыл Таштаналиевдин көздөгөнү эмне!”, “Таштаналиев тууганы Эсенаманга күйүп, Жеңижоктон жеңишин моюндагысы келбей жатканы уят иш”, филология илимдеринин доктору, Жусуп Баласагын атындагы КУУнун профессору Али Турдугуловдун “Эсенамандын дооматтарына Жеңижоктон таамай айткан далилдери”, адабиятчы Жолдош Турдубаевдин “Материалист болуш керекпи же Жеңижокко Эсенаман кандайча жеңилген?” аттуу макалалары жарык көргү.

(Аягы. Башталышы өткөн санда)

1874-ж. Чаткал өрөөнүндө Момун, Арыстан баштаган чоң көтөрүлүштү басыш үчүн Олуя-Ата уездинен жиберилген элчилердин эки жолку (июнь, август, 1874) тобуна кирип, иш ийгиликтүү чечилген. Көтөрүлүш басылган. Элди чыр-чатаксыз жашоого үндөгөн, уюштургуч адам болгон. Ал каза болгондон кийин жакын тууганы Ташкара (1865, ошол эле жер – 1931) болуш болуп, өз элин башкарган. Элди адилет башкарып, достугун чыңдоо менен элге кадыр-баркы мыкты болгон. 1916-жылкы Үркүндө Талас кыргыздарынын Кытайга качууга катышпай калышына чоң эмгек жумшаган. Молдо кармап, балдарды окуттурган. 1929-ж. кулак катары өз жеринен айдалып, 1931-ж. Оренбург аймагында кайтыш болгон” деген маалыматты кездештиребиз. Демек, Ташкара ойдон чыгарылган “каарман” эмес. Тарыхый инсан. Анын той бергени да, тоюна “чабарман-кабарчыларды чаптырып, Аксыдан Аксынын белгилүү манаптарын, бийлерди: «Сулайманкул датканы, Осмонбек, Бекмурат болуштарды, Баялы, Осмон, Субан бийлерди, Алишер казыны айтып, анан Жеңижок деген ырчыңарды ала келгиле!» дегени да чындык. Болгону Эсенаман менен Жеңижоктун айтышынын текстинде “тестиер Жеңижокту көрө калып, алпарып ташка бастырып, өлтүрүп салгыла” деп Ташкара болушка карандай жалаа жабылганы тарыхый чындыкка жатпайт. Жеңижок 1860-жылы төрөлүп жатса, Ташкара андан беш жылдан кийин 1865-жылы жарык дүйнөгө келсе, 5 жашар балага 10 жашар тестиер баланы куудуруп койгонубуз туура болубуз?

Тарых чындыгы мына ушинтип кашкайып турса да деле болбой, менин оппоненттерим: “Таластагы төрт дубан эл чогулган ашка Ташкара болуш Аксынын журт башчылары менен кошо Жеңижокту да атайын чакырткан экен. Ал бир кезде оорусу элге жукпасын деп сууга азызууга өзү буюрган жетим өтө экенин билгенде, Ташкара катуу уялат. Болуш оор күнөөсүн өзгөчө сый менен жууш үчүн тойдун жарчылыгын да жаш ырчыга ыйгарууну чечет. (Журналист Болот Таштаналиевдин көп айтып жүргөнүнө караганда, жазуучу Элүүбай Отунчиев Жеңижоктун Аксыга кетишине Ташкара болуштун катышы жок деген имиш. Бул маалыматтын чын-төгүнүн тарыхчылар териштириши керек)”, деп “Жеңижок” романынын автору Элүүбай Отунчиев ким дегенсип, өмгөктөп жатпайбы.

Жазуучу Элүүбай Отунчиев көп тарыхчыларга караганда Молдо Асан Жанкелди уулунун тарыхын жакшы билет. Ал “Жеңижок”, “Молдо Асан” аттуу тарыхый романдардын автору. Көчөдө жүргөн бирөө эмес. Эки акындын айтышы боюнча айрым пикирлерибиз ача болсо да, мен а кишини сыйлайм, урматтайм.

Эгер, биз шилтеме жасаган Уикипедиядагы маалыматтарына ишенбегендер болсо, Ташкара тууралуу так маалыматтар менен “Кара-Буура району” энциклопедиясынан таанышса болот. Ташкара болуш кытай уруусунан, уругу төрдөш. Ал 1875-жылы Талас өрөөнүндөгү Сары-Көбөн деген жерде жарык дүйнөгө келген. (Ал энциклопедиянын ксерокопиялары менин кагаздарымдын арасында да бар. Азыр издеп убара болгум келбеди). Жангелди уулу Тойчубектин төрт уулу болгон: Ташыбек, Ташкара, Султанмурат, Султаналы. Булардын ичинен Ташкара бала кезинен кылычтай өткүр, шамалдай тентек, шок өсүп, ары эч кимден кайра тартпаган кайраттуулугу менен, элдин көзүнө илинип, сөзүнө алынат. Талас өрөөнүндөгү жакшылардын буюрса, ордубузду ушул жигит басат экен дегендей жигиттеринин бири болот. Жаш жигиттин өзүнө өзү сыйбай, өз нугуна сыйбаган дайрадай чалпоо мүнөзү Молдо Асан даткага да жаккан экен. Айтымда, Молдо Асан датка бир тууганы Тойчубектин уулдарынын арасынан Ташкарага өзгөчө урмат көрсөтүп, сый менен мамиле жасаган экен. Ташкара үйгө кирип келатканда, Молдо Асан датка эмнегедир иниси менен тура калып учурашчу дешет. Анысын датканын үй-бүлөсү да, жакын туугандары да жактырбаптыр. Оо, күндөрдүн бир күндөрүндө Молдо Асандын байбичеси Тараз тараптан келаткан Ташкараны байкап, Молдо Асандын чепкенинин этегин, ал отурган аюу талпакка байкатпай, тигип коет. Бир маалда Ташкара да Молдо Асандын боз үйү тарапка жакындап, Ташкара алыстан шаңкылдап, салам айтып келет. Ташкара аттан түшүп жакындаганда, адатынча Молдо Асан ордунан тура калып, учурашайын деп, бирок, чепкени аюу талпакка тигилгендиктен, тура албай калат. Ошондо Молдо Асандын эсине байбичесинин «Сен эмне үчүн дайыма эле Ташкара келгенде, ордуңан тура калып саламдашасың» деген сөзү эсине түшүп, аттиң деп бармагын тиштеген экен.

Бул маалыматтар Ташкара тегин адам болбогонунан жана Жеңижокту Аксыга Ташкара кубалабагандыгын кабарлап турат. Ал эми эки залкардын айтышына келсек, эки акындын айтышы Ташкара болуштун тоюнда болгону эч талаш жаратпайт. Ырасында эле той ээси Ташкара болуш болгон жана болуш болгонуна байланыштуу төрт дубан элди чакырып, элден бата алып коюуну туура көргөн. Тарыхый булактарга таянып, Ташкара болжол менен 30дан өтүп болуш болгон, той 1895-1897-жылдарда өткөн, бул мезгилде Эсенаман 72-74, Жеңижок 35-37 жаштарда болгон деп айта алабыз.

Эми ошол мезгилдеги Кыргызстандын аймагындагы саясий-коомдук абал тууралуу айтсак, Кыргызстандын түндүгү жана түштүгү да Орус падышалыгына карап, Кокон хандыгы жоюлган. Волосттук башкаруу системасы киргизилип, болуштар аркылуу эл көзөмөлдөнгөн.

Бай-манаптар менен карапайым элдин ортосунда айырма күчөгөн; элдин көбү

салык жана жер көйгөйүнөн жабыркаган.

Орус миссионердик мектептери ачылган, бирок элдин аз гана бөлүгү билим алган; кыргызча агартуу жаңыдан башталган. Бирок диндин үстөмдүк абалы кала берген. Эл туташ сабатсыз жана караңгы болгон. Динди молдолор жана эшендер эл кыдырып таратып, караңгы калк исламды бекем кармаган, молдолордун айткандарына эч каршылыксыз ишенген.

Эсенаман жөнүндө айтсак, ал Көлдө төрөлгөн. Көлдө акын катары жетилген. Уруусу кушчу. Тайжурту көлдүк сарбагыштар. Таятасы Назар деген чоң манасчы болгон, Эсенаман өзү көлдүк манасчылардын таалим-тарбиясын алган, кызыл тилин безеген акын гана эмес, манасчы жана дастанчы, күүчү да болгон деп айтышат. Назар манасчы жөнүндө маалымат издеп колго илинээр маалымат таппадык. Ал эми бул маалыматты айткан айылдаш агалар: “Бул баланча санжырачынын кол жазмасында айтылган. Аны мен өзүм китеп кылып чыгаргандан кийин гана берем, ага чейин бербейм” деп бербей койду эле. Ошол маалымат кагазды сатып болсо да алып койсом болмок экен.

Эми таятасын айтпаганда да, Эсенамандын теги акындар, усталар, чеченден, дастанчылар, комузчулар. Эсенамандын атасы Жалгаш уста да, сөзмөр да, комузчу да, манасчы да адам болгон. Жалгаштын бир тууганы Атагул тегирменчи, уста. Анын балдарынын баары тегирмен кармаган, эгин эгип, бак тиккен дыйкан адамдар. Жалгаштын улуу агалары Аккозу, Мамаш эл бийлеген, колунда бар бардар адамдар болушкан. Эсенаман өзү мал-көлдүү, бардар адам болгон. “Эсенамандын коргону”, “Эсенамандын короосу”, “Эсенамандын кыштоосу” деген коргон да, короо да азыр да турат. Эсенаман өз мезгилинин алдыңкы адамдарынан болгон. Баласы Эсеналыны Семейден жергиликтүү элден котормочуларды, писарларды даярдаган орус-казак мектебинен окуткан.

Эсенаман менен Жеңижоктун айтышында казак акыны Майкөттүн ысымы да айтылат. Биздин адабиятчылар, анын ичинде Жеңижок изилдөөчүлөр Майкөт ким экенине кызыгышкан эмес. Эсенаман: “Майкөттөй пириң таанып ал” деп жатпайбы, анда акын Майкөт ким? **Майкөт Сандыбай уулу** (https://kk.wikipedia.org/wiki/Майкөт_Сандыбай_уулу) 1824-жылы, азыркы Тараз облусунун Сарысу районунун Шабакты дарыясынын боюндагы Бестогай жайлоосунда туулган. 1902-жылы, Сарыаркада каза болгон. Ысты уруусунан чыккан акын. Ал Каратоо аймагында туулуп-өсүп, окуп, билим алган. Анын аты Сыр боюна, Жетисууга, Сарыаркага кеңири тараган. Казактын Кулунчак, Молдо Муса, Майлыкожа, Сүйүнбай, Бактыбай, Түбек, Мадели, Бөлтүрүк, Кулмамбет, Казанкап сыяктуу атактуу акындары менен айтышкан. Анын билимдүүлүгүн жана «көмөйүнөн куш учур-

Эсенаман

Жеңижок

ган зор акындыгын» Кулмамбет: «Элдин жайын молдо Майкөт билген экен» – деп ырга кошкон.

Жамбыл Жабаев да аны өзүнө үлгү тутуп, атайын Аулие-атага барып, Майкөттөн «Көрүгү» дастанын үйрөнгөн.

Чыгыш таануучулар Майкөттүн чыгармаларынын ичинен «Кисса Майкөт же казактардын миң жылдык тарыхы тууралуу миң сөз» аттуу орусча котормосун изилдешкен (В.В. Радлов ж.б.). Этнограф А.Диваев Майкөт менен жолугуп, аны «казактын миң жылдык тарыхын өз ыкмасы менен жырлаган зор жомокчу» деп баалаган.

Тоголок Молдо (Байымбет Абдрахманов, 1860–1942) өзүнүн «Казак акындары» деген ырында аны: «Токмоктогу чоң кыйын-да, Майкөттү көрдүм көзүм менен...»

Каршыгадай түйүлгөн, өзү салдай кийинген», – деп аны сүрөттөгөн.

Майкөттүн чыгармачылыгына **Сөкөн Сейфуллин, Мухтар Ауэзов, Сөбит Мұқанов** кеңүл бурган. Ал эми **Қ.Жармағамбетов, Е.Ысмайылов, М.Жолдасбеков, Ө.Доспанбетов** сыяктуу изилдөөчүлөр анын мурастарын изилдешкен. Бирок Майкөттүн акындык-жомокчулук табиятын терең талдоо, чыгармаларын толук жыйноо жана өмүр баянын кеңири изилдөө иши али толук бүтө элек.

Майкөттүн уулу **Аркабай акын** (1872–1934) азыркы Байзак районунда туулган. Ал да атасынын жолун улап, кыргыз, казак, өзбек элдерин кыдырып, эл акыны атанган. **Улбике, Сауытбек, Кылышбай** сыяктуу акындар менен айтышкан. **Шабдандын тоюнда** Жамбыл, Кенен Азербай, Жамил, Калмырза сыяктуу акындар менен өнөр таймашына катышкан. Аркабай дастанчы, комузчу, домбурачы, сурнайчы болгон. Ал «Алпамыс», «Кобланды», «Кыз Жибек», «Нарик баатыр» сыяктуу эл дастандарын жатка айткан. Демек, Майкөт Жеңижок “эшек болбой ары кач” деп айткыдай эмес, казак элинин кадыр-барктуу акындарынын бири.

Айтыш болгон учурда 35-37 жаштардагы Жеңижокко келсек, бул мезгил жарык дүйнөгө “баа” деп ыйлап келгенден жетимчилик жана жокчулук турмуштун айынан турмуштун ур-токуму башынан кетпеген акындын дагы деле ачуу-таттуусун көп тартып, Сулайманкул датка өңдүү даткаларга, байларга көз каранды жүргөн убагы болчу.

Менин оппоненттерим: “Жеңижок өзүн колдоп, коргоп, сыйлап жүргөн болуш, бийлерди мактап ырдаган” деп Сулайманкул датканы канчалык “Манаска теңеп” мактагысы жана актагысы келбесин, Сулайманкул датка баштаган Аксынын жакшылары “Жеңижокту колдогон, коргогон...” дегенге караганда, алар Жеңижокту кордогон дегенибиз тагыраак болот.

Башкасын айтпаганда, Сулайманкул датка Жеңижокко Аркыттан чыккан Ар-

тыкбайдын ак никелүү келини Көксулууну зордук менен, байлыктын, бийликтин күчү менен тартып алпергени залкар акындын адамдык трагедиясынын туу чокусу эмей эмине?!!

Адабият тарыхында бул окуя: "...тагдыр аны Сулайманкул болушка кездештирет. Ыр-күүсүн, дастандарын угуп көрүп, болуш аны Авлетим жерине ала кетет, дагы бир топ ырдатып жүрүп, «арманың айт, максатың айт» дегенде «аркыттык Көксулуу деген кыз менен жактырышып, сөзүм бүтүп калды эле, аны күчкө салып келин кылып алышты, ошону кайра мага алып бериңиз» дегенди айтып, башкага көнбөй койгон өтөгө Сулайманкул болуш келинди алып келдирип берип, никесин кыйдырган экен. Көксулууну ошондо кайнатасы, дагы бир жерде кайненеси «перзентсиз өт» деп каргаган деген көптөр айтылып келет» (<https://sputnik.kg/.../zhenizhok-tuuraluu-9-fakty...>) деп жазылып жүрөт.

Албетте, Жеңижок менен Көксулуунун ортосунда махабат болгону болгондур. Ал тууралуу айрымдар жомок кылып айтып жүрүшөт. Бирок, экөөнүн ортосунда миң жолу махабат болбосун, бирөөнүн койнундагы ак никелүү жарын тарттырып алуу салтта жок жорук. Салтка сыйбаган нерсе.

Үй-бүлөлүк институт – көчмөн коомдо кол тийгис атрибуттардын биринен болгон. Бирөөнүн койнундагы аялын тартып алуу салтка жатпаган жорук, көрүнүш болгон. Бирөөнүн койнундагы аялды душманы гана үй ээсин басмырлоо үчүн алган. Бир элди бир эл басып алганда алган.

Эгер Сулайманкул датка кааласа, жубан эмес, кыз алпермек. Аксыда Көксулууга тете кыз жок беле, болгон. Жубанды алпербей, кыз алперсе Жеңижок каршы болуп кайда бармак, алмак, балалуу болмок, каргышка калган жубанды алгыча. Көксулуу да ак никелүү күйөөсү менен жашап, бала төрөп, бактысын тапмак.

Кеп, биерде Сулайманкул датка Аркыттан чыккан Артыкбайдын келинин тартып алперүү менен Аксы ачса алаканында, жумса колунда экенин көргөзгүсү келгендигинде. Ал акындын тагдыры менен ойногон, аны каалагандай калчаган.

Эки ырчынын айтышында аты аталган айтылуу Ташкара болуш менен Жеңижоктун туугандыгы болгон жана Сулайманкул датканын акынга жасаган тигиндей аксым мамилесине намыстанган, ошон үчүн ал Аксыдан атактуулардан Сулайманкул датканы, Осмонбек, Бекмурат болуштарды, Баялы, Осмон, Субан бийлерди, Алишер казыны тойго чакырат да, «жаңы чыгып аткан Жеңижок дегениңерди ала келгиле» деп кабар айттырып жатпайбы.

Эсенаман Жеңижокко кайрылып: Баргандардан кеп уктум, Баарысын байкап мен уктум. Бакылдаган көйрөң эл, Сенин баркыңды билбейт деп уктум! Каттагандан кеп уктум, Кабарыңды мен уктум Кажылдаган калдас эл, Сенин кадырың билбейт деп уктум!.. Өчүгүп калган жоо болсо, Өзүңө жалаа, доо болсо, Өмгөгүн салар жаныңда, Жакшың жок дейт, Жеңижок! Өзөгүңдү дарт чалса, Өпкө чабар жаныңда, Бакшың жок дейт, Жеңижок!.. Каршыгып калган жоо болсо, Каймана жалган доо болсо, Жакшың жок дейт, Жеңижок. Кабыргаңды дарт чалса, Кара болор жаныңда, Бакшың жок дейт, Жеңижок!.. Жангарачтын Осмонбек, Жакырыраак жакшы дейт. Ажынын уулу Сулайман, Алабарман бакшы дейт. Бир мүнөзү кармаса, Бой бербеген жинди дейт. Антсе дагы башкарып, Аксынын ичин билди дейт. Алибектин беш торпок, Айылдагы ашка орток Торпокту бука сүзбөйбү! Бактысыз болуп жат элде, Башыңа кайгы түшпөйбү. Туулган жерин таштаган, Акылсыз көрдүм сендейди!.. Айсыз бир кара түн болсо, Ала тополоң күн болсо, Адашып өлсө мейли деп, Артыңдан киши издейби?

Таарынбагың, Жеңижок, Табалбассың биздейди!.. Алда кимден туулду деп, Атасың, тексиз, кулбу деп, Ар ким айтып артыңдан, Айың, ушак кеп кылат. Азапка салып жаныңды, Акыры сени жеп тынат!.. – деп ырдаганы бекеринен эмес.

Бул кыйгытылып айтылган сөз, бул чындык Жеңижокко октой тийген, себеби, анын колу-буту байлалуу, Сулайманкул даткадан көз каранды болгон.

Мына айтыштын чыны жана сыры кайда!?

Тилекке каршы, ушул эң жөнөкөй нерсени Жолдош Турдубаев ж.б.у.с.ларга түшүндүрө албай келатканым өтө өкүнүчтүү.

Эсенаман ырчыдан каталык издеген Турдубаевдердин дагы бир каталыгы – эки залкардын айтышы тууралуу толук маалыматы жоктугунда жана адабиятчы Ш.Үмөталиев тарабынан иштелип чыккан текстти беттерине кармап, ошол боюнча гана “Эсенаман жеңилген” деген даяр тыянак чыгарып койгондуктарында.

Жыл өткөн сайын “Эсенаман менен Жеңижоктун айтышы” акындар поэзиясындагы айтыштын туу чокусу экенине, адамдык менен нарктуулуктун таразасы экенине ынанып баратам.

Жолдош Турдубаев “Материалист болуш керекпи же Жеңижокко Эсенаман кандайча жеңилген?” аттуу макаласында: “Айтышта сөзсүз бирөө жеңет, бирөө жеңилет – күрөшкө чыккан балбандар деле чанда гана “ит жыгылыш” болот эмеспи” – дейт.

Жок, айтышта бири жеңип, бири жеңилгени – бул салыштырмалуу нерсе. Кеп айтыштын көрөрмандары, угармандары айтышка кандай баа берет, айтыштын “окурмандары” аны кандай кабыл алат кеп ошондо. Айтыштын көрөрман, угармандарынын баары эле тиги же бул акынды 100 пайыз колдой бербейт. Бирини Жолдош Турдубаевге окшоп, Эсенаман Жеңижокту “жерин кайда, элин кайда?” деп кордоп ырдап салбадыбы”, – дейт, бирлери Эсенамандын Жеңижокко карата “элин кайда, жерин кайда?” дегенин биз сыяктуу туура эле кабыл алат. Ошондо эки тараптын колдоочулары болот. Бирок, кеп жебегендери “бири өлүп, бири калбайбы” деген эки акындын бири жеңди, бири жеңилди деген позицияны карманышат.

Эсенаман “...казактан чоң акын Майкөттү, мени атайын тойго чакыртып, анан кайдагы бир тентип жүргөн Жеңижокту жарчы кылганы эмнеси?” деп наалыганы, Жеңижок комузун күүлөй баштаганда, бир кылы тырс үзүлүп, жаңысын алып таккыча болбой, Эсенаман “Жеңижокту экинчи ооз ачып ырдагыс кылайын деп каптап киргени” тууралуу Эсенаманды пас адам кылып көрсөтүү үчүн ойлоп табылган тире укмуш болмушка комментарий кылгым да келбейт. Кызык, эл туурдукту сыйрып ийип жарданып, акындардын ырын күтүп жатса, Эсенаман эмне кылыш керек эле. Анын Жеңижокко карата озунуп ырдаганы анын нарк билгилиги, салт сыйлаганы. Мунун эмне чекилиги бар. Айтыштын текстин жыйнаоочу “экинчи ооз ачып ырдагыс кылайын деп каптап ырдап кирген” деп жазып койсо эле, баарыбыз эле аны сокур ээрчип кетишибиз керекпи?

Жолдош Турдубаев алиги макаласында: “Кезегин күтпөй шашкан Эсенамандын

негизги катары кайсылар? 1) Жеңижокту “тентип жүргөн” деп басынтууга, кордоого аракет кылганы (Таластын башчылары менен элин көкөлөтө мактап, аксылыктарды кемсинтүүгө аракеттенгени да – ушул катанын уландысы); 2) өзү да ашыкча мактанып ийгени; 3) жаш ырчыны Ташкара болуш эмне үчүн колдоп жатканын ойлонбогону – тагдырдын тараза ташы каякка ооп баратканын сезбегени; 4) “пириң, мазарың болот” деп Майкөт акынды Жеңижокко таңуулаганы” – дейт.

Эсенамандын:

Башканын жери жер болбойт, Башканын эли эл болбойт. Артын ойлоп карагым, Айылдуу адам кем болбойт. Эсинди жыйып, элиң тап! Эзелки Талас жериң тап! Карап тургун, карагым, Карылык сөздөн сүйлөйлү. Калкынан азып жүргөн бар, Кайгырышып жүрбөйлү. Кайрылып келсең кадырлап, Калдайган журтң сүйбөйбү! «Калкынан качкан акмак» деп, Сага да бир кайдыгер сөзү тийбейби? Капилет жерден жоо болсо, Карезгөй, жалаа, доо болсо. «Каңгырап жүргөн акмак» деп, Катындын тили тийбейби!

Каралашар тууган жок, Кармап минер буудан жок, Балам, кайгырып ичиң күйбөйбү! Тентибей элге кошулсаң, Теңтуштар сени сүйбөйбү!..

Теминишкен жоо болсо, Тексиз жерден доо болсо, Тентиген элсиз акмак деп, Тентектин тили тийбейби? Теңдигиң айтар кишиң жок, Телмирип ичиң күйбөйбү? Угуп тургун, карагым, Үлгүлүү сөздөн сүйлөйлү. Өзгө жерден келген көп, Улутунуп жүрбөйбү. Өзү башка элден деп, Сага бир өжөрдүн тили тийбейби?!

Өбөк кылар тууган жок, Өмөчтөн минер буудан жок, Балам, өрттөнүп ичиң күйбөйбү. Карысы каада менен жыргаган, Жаштары жаагын жаның ырдаган. Калың кытай биздин эл. Кара башың маң кылбай, Кайрылып, балам, мында кел! –

Баргандардан кеп уктум, Баарысын байкап көп уктум. Бакылдаган кайран эл, Сенин баркыңды билбейт деп уктум! Каттагандан кеп уктум, Кабарыңды көп уктум. Кажылдаган калас эл, Сенин кадырың билбейт деп уктум!..

Өчүгүп калган жоо болсо, Өзүңө жалаа, доо болсо, Өзөгүн үзүп сен үчүн, Өмгөгүң салар жаныңда, Жакшың жок дейт, Жеңижок! Өзөгүңдү дарт чалса, Өпкө чабар жаныңда, Бакшың жок дейт, Жеңижок!..

Карышып калган жоо болсо, Каймана жалган доо болсо, Каралашар жаныңда, Жакшың жок дейт, Жеңижок. Кабыргаңды дарт чалса, Кара болор жаныңда, Бакшың жок дейт, Жеңижок?

Жангарачтын Осмонбек, Жакыныраак жакшы дейт. Ажынын уулу Сулайман, Алабарман бакшы дейт. Бир мүнөзү кармаса, Бой бербеген жинди дейт. Антсе дагы башкарып, Аксынын ичин билди дейт. Алибектин беш торпок, Айылдагы ашка орток. Торпокту бука сүзбөйбү! Бактысыз болуш жат элде, Башыңа кайгы түшпөйбү? Тууган жерин таштаган, Акылсыз көрдүм сендейди.

Айсыз бир кара түн болсо, Ала тополоң күн болсо, Адашып өлсө мейли деп, Артыңдан киши издейби? Таарынбагың, Жеңижок, Таба албассың биздейди!.. Алда кимден туулду деп, Ата-тексиз уулбу деп, Ар ким айтып артыңдан,

Айың, ушак кеп кылат, – деген баяны – бул ошол доордун картинасы жана эл жакшыларына берилген мүнөздөмө эмей эмне? Эсенаман эси жоктук кылып, элди уруу-урууга, сай-сайга бөлүп жаткан жок. Коомдун өзү ошондой. Коомдук аң-сезим өзү ошондой. Эсенаман ырчы болгону ошону айтып, Жеңижокко бирөөнүн жаман сөзү тийип калат деп аяп, жаман көздөн, суук сөздөн коруп жатат. Себеби, Сулайманкул датка өкүмзордукка салып, бирөөнүн койнундагы катынын Жеңижокко алып берип койгонун, Жеңижок даткага кор болуп жүргөнүн билет. Эгер Сулайманкул Жеңижокту адам катары бааласа, колдосо, коргосо бирөөнүн койнундагы катынды алперет беле? Бул шылдың да.

Бекеринен Эсенаман ырчы: Ажынын уулу Сулайман, Алабарман бакшы дейт. Бир мүнөзү кармаса, Бой бербеген жинди дейт. Антсе дагы башкарып, Аксынын ичин билди дейт, – деп мүнөздөмө берип жаткан жок да. Кандай ташка тамга баскандай айтылган. Эсенамандын ырында айтылгандар ошол доордун чыныгы картинасы эмей эмне?

Тилекке каршы, Жеңижок жетимчиликтин жана жокчулуктун айынан Сулайманкулдун барымтасында калган. Ага башын өйдө көтөрүп эч нерсе дей албайт. Ал эмне десе, ошого макул. Ал өзүн шылдыңдап, кор туткан адамды ээрчип, аны Айга-Күнгө теңеп, бүгүнкүнүн Манасы деп ырдоого аргасыз.

Эсенаман Жеңижокко карата ырында “тентип кеттиң” деп кордогон эмес. Тескерисинче, теңирин тааныбагандарга кор болбо деген. Эки ырчынын айтышына баа бергендер сөздү контексттен улуп-жулуп алып, Эсенаманды элге бөө катары көргөзгүсү, Жеңижокту апакай кылгылары келген. Маселенин тузу ушул жакта.

Эсенаман ырчы Жеңижокко карата ырында биздин көз алдыбызга ошол доордун картинасын реалдуу тартып берет. Ал доорду мүнөздөйт. Жаш ырчыны аяйт, ага боор толгойт. “Майкөт сенин пириң болот” дегени да жөн жеринен эмес. Ырчынын пири – ырчы. Качалар жазмакерлер Айтматовду пир тутат. Бул мыйзам ченемдүү. Эсенаман ырчылардын устаты катары Жеңижокко жол көрсөткөнгө акысы бар. Ал эми аны Жеңижок анын айткандарын кандай кабыл алат, ал башка маселе.

Адабиятчы Жолдош Турдубаев “Арстанбектен ак бата” деп Арстанбек менен Жеңижоктун мамилесине бүтүндөй бир подтема арноо менен акындар поэзиясынан кабары аздыгын, тарыхтан кабары жоктугун дагы бир жолу тастыктаган.

Арстанбек тууралуу кабарларда: “Чыгаан акын, комузчу, ойчул, күүчү, обончу Арстанбек Буйлаш Ысык-Көл өрөөнүндө 1824-жылы жарык дүйнөгө келген. 1878-жылы 54 жашында дүйнөдөн кайткан” – делип жүрөт. 1878-жылы Арстанбек дүйнөдөн кайткан жылы 1860-жылы туулган Жеңижок эми гана 18ге келген курагы, Таласта берилген Эсенаман менен Жеңижоктун айтышы өткөн той ээси Ташкара 13 жашка чыккан курагы болот.

Арстанбек менен Жеңижоктун жолу-гушканына, алп ырчы жаш ырчыга бата бергенине каршылыгым жок, бирок хронологияны кайда алпарабыз. Жылдары чаташып калып жатпайбы. Анда Арстанбек ары алпарып дүйнөдөн өткөрүп, 1895-1897-жылдары өткөн Ташкаранын тоюн бери жылдыруу керек. Ушундай урматтуу оппоненттер, урматтуу Жолдош Турдубаев!!!

Арийне, кеп жебеген адамга бир нерсе түшүндүрүш кыйын экен, тагыраагы мүмкүн эмес экен.

Арзыматты эшик ырчы болгон дейбиз. Ал качан жана кайсы жерде Дыйканбайдыбы, Керимбайдыбы “Манасым” деп Манаска теңеди беле?

Орус адабиятынын дүйнөлүк маданиятка, адабиятка кошкон салымы зор. Ошол эле учурда А.С.Пушкин, М.Ю.Лермонтов, Л.Н.Толстой ж.б. орустун улуу акын-жазуучулары көп тил билгендиги, ошол тилдерде жазып жана которо алгандыгы менен дүйнөлүк маданиятты байытып турат.

Александр Пушкин

Улуу Пушкин француз тилине эне тилиндей билсе, англис тилинде поэтикалык жана прозалык чыгармаларды түп нускасында окуп ырахат алган. Немис, итальян, испан тилдерин да дурус билеп, испан тилинен Сервантестин новеллаларын түп нускадан которгон. Атургай байыркы грек, латын, серб, поляк, чех (богем)

тилдерине кызыгып, бул тилдердин көпчүлүгүндө окуп түшүнгөн. Түрк, перс, грузин, армян жана еврей (иврит) тилдерин билүүгө же алар менен таанышууга аракет кылган. Кавказга болгон эки сапары учурунда бул тилдерде сүйлөгөндөр менен тиричилик деңгээлинде баарлаша алган. 1832-жылы байыркы еврей (иврит) алфавитин жазып алган. Өзүнүн айтымында, Библиянын тилин Аюб пайгамбардын китебин которуу үчүн үйрөнгүсү келген экен. Ошондой эле анын кол жазмаларында араб тамгалары, алардын мааниси тууралуу маалыматтар калганы айтылат.

Михаил Лермонтов

Дагы бир орустун гений, акыны Михаил Лермонтов өтө билимдүү адам болгон. Ал англис, француз, немис тилдерин жакшы билген. Ошондой эле, латын тилинде окуй алган. Өмүрүнүн акыркы жылдарында татар тилин да үйрөнгөн. Мындан тышкары, грузин тилин үйрөнгүсү келген. Ал болгону жыйырма

алты жашында дуэлден каза болгондо эмне деген гана чыгармаларды жазып, кандай гана бийиктиктерди багынтмак деп ойлоп кетесиң. Лев Толстой: “Эгерде бу бала тирүү болгондо, Достоевский экөөбүз ай-талаада калмак экенбиз”, – деп айтканы бар.

Михаил Ломоносов

Михаил Ломоносов 14 жашында гана окуп жазганды үйрөнгөн. Бирок жетилген курагында ал ондон ашык тилди өздөштүргөн. Славян-грек-латын академиясына киргенде латын, грек жана иврит тилдерин, ал эми Санкт-Петербург Илимдер академиясында немис тилин үйрөнгөн. Чет

өлкөдө окуп жүргөндө немис тилин мыкты өздөштүрүп, ошондой эле негизги европалык тилдерди – француз, итальян жана англис тилдерин да өздөштүргөн.

Калган тилдерди – поляк, венгер, фин, монгол, ирланд, норвег жана башка көптөгөн тилдерди окумуштуу өз алдынча үйрөнгөн. Чет тилдерди жакшы билгендигинин аркасында Ломоносов көптөгөн маанилүү илимий тексттерди орус тилине которгон. Мындан тышкары, Ломоносов рим акындары – Гораций, Овидий, Вергилийдин поэтикалык чыгармаларын түп нускадан которгону белгилүү.

Александр Грибоедов

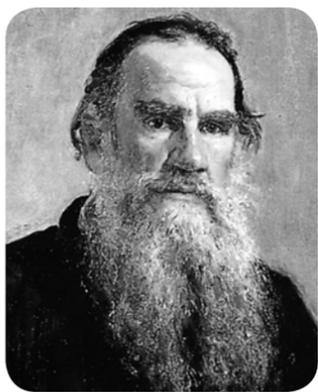

Александр Грибоедов тилдерди бала чагынан баштап, адегенде чет өлкөлүк үй мугалимдеринин жетекчилиги астында, андан кийин 11 жашында тапшырган Университетте окуган. Ал буга чейин француз, немис, англис, итальян, грек тилдерин билген, ошондой эле латын тилинде эркин окуган. 1817-жылы Грибоедов

Тышкы иштер коллегиясына котормочу болуп ишке орношкон: сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү үчүн ага перс, араб жана түрк тилдерин үйрөнүүгө туура келген.

Грибоедов – Фукидид, Гомер, Тацит, Гораций, Вергилий, Гесиод жана байыркы трагиктерди түп нускасында окуган. Ал англис тилин үйрөнүүнү да оңой деп эсептеген: «Тилди, өзгөчө европалык тилди үйрөнүү дээрлик кыйын эмес: бир аз гана тырышчаактык керек. Эгер ким Шекспирди толук түшүнгүсү келсе, аны котормодо окуу уят, анткени, бардык улуу акындар сыяктуу эле ал которулбайт жана дагы улуттук болгондуктан которулбайт. Сиз сөзсүз англисче үйрөнүшүңүз керек», – деп жазган.

Лев Толстой

Грибоедов сыяктуу эле, Толстой да өзүнүн биринчи чет тилдерин – немис жана француз тилдерин үй мугалимдеринен үйрөнгөн. 15 жашында Казан университетине тапшырууга даярданып жатып, татар тилин өздөштүргөн. Кийинчерээк Лев Толстой көп тилдерди өз алдынча үйрөнгөн. Ал англис, түрк тилдеринде эркин

сүйлөгөн, латын, украин, грек, болгар тилдерин билген, серб, поляк, чех жана итальян тилдеринен которгон. Тилдерди үйрөнүү ага оңой болгон – грек тилин болгону үч айда үйрөнгөн.

Ошондон кийин ал грек классиктерин («Ксенофонттун Анабазиси», Гомердин «Одиссеясы» жана «Илиадасы») түп нускасында окуй алган.

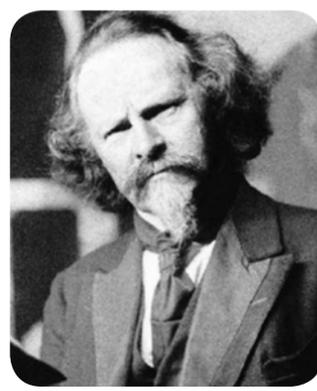
Николай Чернышевский

Ага алгачкы билимди атасы берген: тарых жана математика, ошондой эле грек жана латын тилдерин үйрөткөн. Замандаштары ал Цицеронду сөздүккө кайрылбастан түп нускасында окуй алганын эскеришкен. 14 жашында диний семинарияда француз тилин үйрөнгөн. Чернышевскийдин семинариядыгы жолдошу: «Анын илимий маалыматтары укмуштуудай чоң болчу. Ал латын, грек, еврей, француз, немис, поляк жана англис тилдерин билген. Көп окугандыгы өзгөчө эле», – деп жазган.

Айта кетсек, Чернышевский дээрлик бардык тилдерди өз алдынча өздөштүргөн. Ал эми перс тилин үйрөткөн базардагы жемиш сатуучу болгон, өзү да ага орус тилин үйрөткөн. Жалпысынан Чернышевский 16 тилди билген.

Константин Бальмонт

Акын, котормочу Бальмонт Шота Руставелинин чыгармасын түп нускасында окуу үчүн грузин тилин үйрөнгөн. Анын «Жолборс терисин кийген баатыр» китебинин орусча котормосу эң мыктылардын бири болуп эсептелет.

Жалпысынан Бальмонт 16 тил билген. 30 тилден которгон. Атүгүл Майя индейлеринин ыйык

китеби «Пополь-Вухка» чейин орус тилине которгон. Бальмонттун акыркы үйрөнгөн тилдеринин бири чех тили болгон, аны эмиграцияда өздөштүргөн.

Е.Д.Поливанов

Кыргызстанга келсек кыргыз тили илимине, Манаска өз салымын кошкон орустун көрүнүктүү лингвисти, Чыгыш таануучу, адабиятчы Евгений Дмитриевич Поливанов болгон.

Ал 18 тилди түшүнүп, окуп, анын ичинен 12 тилди эң жакшы билерин өзү тастыктаган. Мындан тышкары 30дан ашуун тилдердин фонетикасы,

грамматикасы, лексикасы менен иштей алган. Белгилей кетсек, ал кара калпак тилин бир айдын ичинде үйрөнгөнү айтылып жүрөт.

Ал кыргыз жана өзбек тилдеринин илимий грамматикасын түзүүгө активдүү катышкан. «Манас» эпосун башка тилдерге, анын ичинде орус тилине которуунун негизги принциптерин иштеп чыккан жана өзү да эпостон айрым үзүндүлөрдү орусчага которгон.

Е.Д. Поливанов япон жана кытай тилдери боюнча дүйнөлүк деңгээлдеги адис болгон. Анын жапон тилинин фонетикасы жана грамматикасы боюнча эмгектери азыркыга чейин маанилүү бойдон калууда. Ошондой эле жапон сөздөрүн кириллицага (орус тилине) туура транскрипциялоо үчүн иштелип чыккан системанын негиздөөчүлөрүнүн бири. Бул система азыркы орус тилиндеги жапон терминдерин жазууда стандарт катары колдонулат. Бул уникалдуу адам 1937-жылдагы репрессиянын курмандыгы болгон.

Турусбек Мадылбай

Чыгармалары дүйнөнүн көпчүлүк тилдерине которулуп келаткан, таанымал кыргыз жазуучу Турусбек Мадылбай 32 тил билерин өзү айтып жүрөт. Ал алгач англис тилин мектепте кезинде үйрөнсө, кийин Ростов шаарында окуп жүргөндө француз тилин, Дипломатиялык Академияда окуп жүргөндө

португал, серб-хорват, испан, итальян тилдерин үйрөнөт. “Ушинтип жүрүп эле үйрөнгөн тилдерим ар-бый берди” – деп билдирген журналисттерге берген маегинде.

Темирбек АЛЫМБЕКОВ,
«Кыргыз Туусу»

● Ыр дүйнө

Айгүл МОЛДОКУЛОВА:

“Бир эшик, бир босого эки караан, Ээрчишип каяккадыр кетет алар...”

***

Ирээтсиз үй, айнеги жок терезе,
Аркы беттен күн желеси көрүнбөйт.
Ээсин жоктоп куту өчкөн коломто,
Эрке кызга эми мээрим төгүлбөйт...

Шыпшынгандай шыптары да дубалы,
Шырдак жерде канды катып боюна.
Какшаган ый кызыл жипке шырылып,
Караан турат канжар кармап оюуда...

Эшик тарап, эскермелер, жоктоолор,
Токтогон дем, кошок менен коштоолор.
Кепинделген келин жерге түшкөндө,
Кемип дүйнө, боз дөңсөөлөр козголоор...

Жашыл дүйнө кызыл кандар жүгүргөн,
Кара жерде жаш жалбырак күбүлгөн.
Боз дөңсөөдө үнсүздөрдүн айылы,
Үстү үстүнө үзүлгөн гүл үйүлгөн...

***

Бир эшик, бир босого, эки караан,
Ээрчишип эл жүзүнө көрүнгөндөр...
Ойлору оодарылып эки башка,
Ортодо муздак дубал... Бөлүнгөндөр.

Адашып арзуусу жок табышкандар,
Аргасыз айлампада калышкандар.
Мээримге суусагандай сумсайышат,
Мезгилин мээнет менен карыткандар.

Суз жашоо, суудай аккан убакыттар,
Уурдатып убайымга мезгилдерин.
Туңгуюк жолдоруна түш жорулбай,
Экөөнүн дубал угуп эчкиргенин...

Бир үйдө эки дүйнө аңтарылып,
Бирикпей ортодогу жаракалар.
Тумчугуп түнт жашоонун бороонуна,
Кайсалап каяккадыр барат алар.

Бир эшик, бир босого эки караан,
Ээрчишип каяккадыр кетет алар...

***

Сен тарапка барчу жолдор түгөнүп,
Башка нукка буруп жашоо агымын.
Бара жатам алай-дүлөй деңиздин
Толкунунда, калагы жок кайгыгым.

Долуланып деңиз менден бешбөтөр,
Доосу бардай мага каршы урулуп.
Артка кайтаар жолум гүлгө оронбой,
Ал да эбак калган музга жуурулуп.

Көрүнөөр деп көксөөмдөгү жарык нур,
Көз көрбөгөн барам алыс жактарга.
Буттан тарткан бул деңизден суурулуп,
Булут болуп балким каалгыйм асманда.

Бийиктикте ак булуттар таптаза,
Сендей эмес дүйнөсүндө кири жок.
Баалашат да, багышат да сүйүүнү,
Байланышат бир бирине жиби жок...

Күз жөнүндө ой толгоо

Күбүлүп түшүп дарак жалбырагы,
Күз көптүн бүлүк салып сезимине.
Күңгүрөп күндү санап манжалары,
Күмүш чач кемпир өмүр кечирүүдө...

Карыя ак сакалдуу обочодо,
Каруусу кайткан колун сунат күнгө.

Молдокулова Айгүл Кочкор
районунда туулган. Кесиби биолог.
Медицина тармагында иштейт.
Саламаттыкты сактоонун отличниги.

Кудайым бараар жерге алып кет деп,
Кубаттуу болоюн дейт сурак күндө...

Күз күрөш камын көрүп сүрдүү кыштын,
Отун, аш камдагандар чамынгандай.
Күбүлүп түшкөн дарак жалбырагы,
Күйүттүү карайт ээсин сагынгандай...

Сур асман салып күнүн алаканга,
Тирүүлүк, күз да жылып көчүп жатат.
Улгаган карыларды көчө жоктойт,
Уурдалып бул өмүрдөн өтүп жатат...

Базар турмуш

Баш бактым базарына баш калаанын,
Баамдадым баасын, анан башка жагын.
Баратат оор жүк тартып арабага,
Балакай балтыры ичке, ачка карын...

Өйдөдөн өбөк таппай кайыр сурап,
Ылдыйда ындыны өчкөн айым турат.
Жөлөөрү жөлөп өтсө жарга такап,
Бөлөгү келээр бекен алын сурап...

Кастарлап катып кээде урунгандыр,
Кары эне сатып эски буюмдарын.
Кареги караңгылап турат бурчта,
Кантейин көрөөрмүн деп буюрганын...

Алдына коюп айнек таразасын,
Ак сакал турат ойлуу кайчы жолдо.
Табышмак, жолун ачып көзөнөктүн,
Тагдырым бурулат дейт кайсы жолго...

Сатуучу, кардар, жүктүү арабалар,
Карылар жакыны жок аяп алаар.
Кайчы жол кайырчыны адаштырган,
Тагдырдын ташын тарткан таразалар...

Туңгуюк туман тосуп узап жолдор,
Туура нук издеген эл, тушап жолдор.
Шамалдын багытына каршы туруп,
Шам кармап барат бала... Узак жолдор...

***

Колумдагы сааттын узун жебеси,
Кагат санап жүрөгүмдүн согушун.
Мейкиндикте кыялдарга каалгыймын,
Мээм каалабай мезгилге так болушун.

Эмне таптым мээлеп мезгил ченемин,
Эркисиздиктин ээрчип бүттүм караанын.
Ээлигимдин тыңшап бүгүн каалоосун,
Ээн жердеги тынч жашоону самадым.

Саат жебеси санап жүрөк кагышын,
Сандар мейли жоготпосун тактыгын.
Өмүр белек, өздүгүңдү унутуп,
Өгөйлөнүп калбаса экен жакшы күн...

Советбек АБДЫРАСУЛОВ:

“Күн кеч кирди, эртең кайра жаңы таң, Билбейм дагы канча өмүр карытам”

Абдырасулов Советбек Абдырахманович
Өзгөн районунун Эски Покровка айылында
төрөлгөн. Үй бүлөлүү, эки уул бир кыздын
атасы, учурда Бишкекте жашайт, жеке
ишкер. «Поэзия Оргосунун» мүчөсү.

Бакыт эмне

Бакыт эмне? Алтын, күмүш, жакут да,
Акча, байлык – деп айтууга ашыкпа.
Балдарыңдын чыгып турса күлкүсү,
Мына ошол, билсең анык бакыт да.

Балалуу үй базар болуп, жарык да,
Балдар биздин кудай берген байлык да.
Уккан сайын уккуч келген бал тили,
Жакшы обончу, жазган жакшы кайрык да.

Жыгылганда ыйлап коюп даттанбай,
Жылмайганы нурун чачат ак таңдай.
Эч нерседен кабары жок бейкапар,
Балалык кез таза, аруу ак кардай.

Күн нурунан жанга даба таратып,
Жүрөктөгү кара такты агартып.
Жаратканым койсо гана пендесин,
Наристенин сезиминдей тазартып.

Атама

Акыл айтып, оңдоп- түзөп катамды,
«Арышта» – деп, өзүң кагып такамды.
Арыбастан жетет элем марага,
Алып турган кезде алкыш батаңды.

Турмуш суугун, сезип азыр үшүдүм,
Өзүң жокто, билдим жогун күчүмдүн.
Кадыр-баркың кандай бийик экенин,
Ата болуп, эми туюп түшүндүм.

Үч балам бар, азыр ушул убакта,
Үмүт берген алар мага кубат да.
Онубузду багып, билим берипсиң,
Ошондо сен, мендей болгон куракта.

Бирде кетип, бирде келип кел-келим,
Билбейм кандай, менин азыр деңгээлим.
Бул жалганда, кылган жакшы иштерим,
Ата сенин мага берген эмгегиң.

Күн кеч кирди, эртең кайра жаңы таң,
Билбейм дагы канча өмүр карытам.
Ысымыңды өчпөс кылып, бир күнү,
Ырым менен бүт кыргызга таанытам.

Элетте

Тартылып көз алдыма элет жерим,
Кой жайган кокту-колот белестерим.
Көпөлөк кубалашып көк шиберде,
Кулундай туйлап турган бөбөктөрүм.

Кеп кылып жаш кездеги кылыгынан,
Керемет кызык сөздөр чыгып улам.

Кашатта кобурашат карыялар,
Көк түтүн булатышып чылымынан.

Бададан малы келип көчө чаңдап,
Жеңелер уй сааганга чака камдап,
Өзүнчө бир симфония болор эле,
Куш сайрап, музоо мөөрөп, бака чардап.

Түндөсү чегирткелер чырылдашып
Көктө ай, а жылдыздар жымындашып.
Айылдын айлуу түнүн көркө бөлөп,
Бой жеткен кыз- жигиттер ыр ырдашып.

Күзгү кусалык

Сагынычтан куса болуп жүрөгүм,
Саргайыңкы күз өңүндөй иреңим.
Бутактардай жалбырагы күбүлгөн,
Бүчүрлөөчү жазды самап жүрөмүн.

Табигаттай өзгөрүлүп, кубулуп,
Көкүрөктө бороон чапкын, муң уюп.
Жаап жатат күздүн муздак жамгыры,
Сагынычтын көз жашындай туюлуп.

Келгин куштар кайра кетип артына,
Канат күүлөп бара жатат талпына.
Жылуу түнөк издеп мен да жан сабайм,
Жараланып калган сымал каркыра.

Жубайыма

Сүйгөн жарым, тагдырлашым колуктум,
Сени менен бул жашоодо толуктум.
Бала төрөп, бала жытын жыттаткан,
Бакыт кушу болуп мага жолуктуң.

Чынарымсың жайдыр-кыштыр көктөгөн,
Чырагымысың жарык берип өчпөгөн.

Кадыр-баркың канчалыгын
айтмакмын,
Таразанын ташы жетсе өлчөгөн.

Оңдоп-түзөр каталарым оңдоочум,
Өйдө-ылдыйда, жөлөк болгон
колдоочум.
Өзүң болдуң бир мен үчүн баарысы,
Өмүрлүк жар, дос, ынагым жолдошум.

«Сен» деп жашап, тартам «сен» —
деп убайым,
Жараткандан белекмин – дейт жубайым.
Сөздөрүңе улай мен да жооп кылам,
Сураганын берет да деп Кудайым.

Көлдүк кызга

Көлдүк сулуу, көркүң көлдүн ак куусу,
Көзүң каухар, көлдүн бермет шурусу.
Бүт оорума даба жылуу сөздөрүң,
Барбулактай оргуп чыккан жылуу суу.

Сулуулугуң суктанарлык чүрөктөй,
Сүйүүң мага суусун болор мүрөктөй.
Жетпей калсам жабыркамак жүрөгүм,
Жети-Өгүздө... Жараланган жүрөктөй.

Чынын айтсам, сенден таптым багымды,
Чыгармама коштум өзөн-сайыңды.
Балдарга мен ата болот татыктуу,
Балдан кошуп берип турсаң чайыңды.

Аянбастан мээрим төккөн ченебей,
Балдарыма эне болдуң, энемдей.
Калемпир, мурч кээ сөздөрүң тердетет,
Караколдун ашлянфусун жегендей.

Куш кабар

385 ишкана ачуу пландалууда

2030-жылга чейин айыл чарба продукциясын кайра иштетүү деңгээлин 25%га жеткирүү үчүн өлкө боюнча 385 ишкана ачуу пландалууда.

Ош облусунда 8 соода-логистикалык борбор жана 53 кайра иштетүү ишканасын түзүү мерчемделип, алар жашылча-жемиш, мөмө-жемиш, жүзүм, сүт, эт, жүн жана күрүчтү сактоо жана кайра иштетүүгө багытталат. Планга ылайык, райондордо СЛБлар жана ишканалар тең бөлүштүрүлүп, Кара-Сууда 1 СЛБ жана 10 ишкана, Ноокатта 1 СЛБ жана 8 ишкана, Өзгөндө 2 СЛБ жана 6 ишкана жана башка аймактарда да жаңы ишканалар курулат. Министрликтин маалыматына караганда, бул чаралар айыл чарбадагы жоготууларды азайтып, жаңы жумуш орундарын түзүп, агроөнөр жай комплексинин атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн арттырат.

Өз маалыматыбыз

Считать недействительным

Утерянный диплом ШВ № 745944, рег. №43 выданный Львовский государственный медицинский институт (КГМИ) от 1995 года на имя **Абдиллаевой Канзадакан Мийзамовны** считать недействительным.

МБанк

Жараксыз деп табылсын

Курстанбек уулу Доронбекке таандык Кара-Суу шаарындагы, Тельман айылындагы Доорон Эргешов көчөсүндөгү №110 үйдүн (идент. коду: 5-04-15-1005-1229) сериясы: Ч, №296294 сандуу мамлекеттик акты жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Жараксыз деп табылсын

Анашев Бексултанга 2024-жылдын 31-июлунда берилген сериясы УБ 240347993 диплом жараксыз деп табылсын.

С/О 436

Жараксыз деп табылсын

Токтомаматов Бектемир Токтомаматовичке 2024-жылдын 31-июлунда берилген сериясы УБ 240125260 диплом жараксыз деп табылсын.

С/О 436

Жараксыз деп табылсын

Каныбек уулу Эшмамбетке 2024-жылдын 31-июлунда берилген сериясы УБ 240273113 диплом жараксыз деп табылсын.

С/О 436

Жараксыз деп табылсын

Кубанычбеков Таалайга 2024-жылдын 31-июлунда берилген сериясы УБ 240272800 диплом жараксыз деп табылсын.

С/О 436

ИЗВЕЩЕНИЕ

Специальный администратор **ОсОО "SoTel"** – банкрот объявляет о созыве очередного общего собрания кредиторов, которое состоится **24 декабря 2025 года в 14-30 часов** по адресу: **г. Бишкек, пр. Манаса, 12 а.**

Представителям кредиторов для участия на собрании кредиторов необходимо иметь при себе надлежащим образом оформленную доверенность с правом голосования. Справки по тел: **0552 76-33-31.**

П-460

ИЗВЕЩЕНИЕ

Специальный администратор **ОсОО ТехPromNext** – банкрот созывает заключительное собрание кредиторов, которое состоится **24 декабря 2025 года в 14-00 чаов** по адресу: **г. Бишкек, ул. Манаса 12 а.**

ПОВЕСТКА ДНЯ:

Заключительный отчет специального администратора.

Представителям кредиторов для участия на заключительном собрании кредиторов необходимо иметь при себе надлежащим образом оформленную доверенность с правом голосования.

Справки по тел: **0552 76 33 31**

П-461

Жараксыз деп табылсын

Мамлекеттик салык кызматынын Ош шаардык башкармалыгы тарабынан жеке ишкер **Чыдынова Анаркан Абдыракмановнага** (ИНН: 11101196701036) берилген мамлекеттик каттоо күбөлүгү жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Жараксыз деп табылсын

Ахмедова Майрамхан Акбаровнага таандык Кара-Суу районундагы Датка айыл өкмөтүнүн Ташлак айылындагы **А.Шакиров** көчөсүндөгү №99 үйдүн (идент. коду: 5-04-17-1002-4273) 27.12.2012-жылы берилген, сериясы «Ч», 425748 сандуу мамлекеттик актысы жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Считать недействительным

Утерянное свидетельство о государственной регистрации индивидуального предпринимателя код ОКПО 30751809, ИНН 21910199301382 на имя **Пинчук Александра Вячеславовича** считать недействительным.

С/О 436

Считать недействительным

Утерянное свидетельство о государственной регистрации индивидуального предпринимателя код ОКПО 30991459 ИНН 12404198400830 на имя **Ибрагимовой Айгул Жообасаровны** считать недействительным.

С/О 436

Считать недействительным

Утерянное свидетельство на право пользования земельной долей №006286 по адресу: Нарынская область, Тянь-Шанский р-н, (Нарынский район) Жерге-Тал а/о., с Казан-Куйган на имя **Бекбусунова Кудайбергена, жена Сулаймановой Эркингүл** считать недействительным.

П-457

Считать недействительным

Утерянное свидетельство о государственной регистрации индивидуального предпринимателя код ОКПО 21422188 от 12.08.2003 года, ИНН 11210197710043, ГНЭД 47.25.0 Розничная торговля в специализированных магазинах алкогольных и другими напитками на имя **Жумагуловой Сюита Маматашимовны** считать недействительным.

П-457

Запрос на выражение заинтересованности в рамках Проекта ПУРСВС ДФ по контракту "Консультационные услуги по сбору, валидации и обновлению данных в рамках Цифровой платформы по управления водоснабжением и санитарией"

Запрос на выражение заинтересованности (Консультационные услуги – отбор компаний)

Страна: Кыргызская Республика

Проект: Проект устойчивого развития сельского водоснабжения и санитарии-дополнительное финансирование (ПУРСВС-ДФ)

Задание: Консультационные услуги по сбору, валидации и обновлению данных в рамках Цифровой платформы по управления водоснабжением и санитарией

Ссылка №. (согласно Плану закупок): IDA-SRWSSDP-AF-CQS-3-2025-3

Кыргызская Республика получила средства от МАР (Международная Ассоциация Развития) для финансирования «Проекта устойчивого развития сельского водоснабжения и санитарии-дополнительное финансирование (ПУРСВС-ДФ)» и намеревается направить часть данных средств на получение консультационных услуг.

Консультационные услуги ("Услуги") включают организацию и выполнение офисных и полевых мероприятий по обновлению и валидации данных в рамках Цифровой платформы управления водоснабжением и санитарией.

Общий срок задания составляет 4 (четыре) месяца со дня начала предоставления услуг.

Подробное техническое задание (ТЗ) можно найти на следующем веб-сайте после регистрации: <https://www.aris.kg/tenders/konsultacionnye-uslugi>.

Агентство развития и инвестирования сообществ (АРИС) является агентством, реализующим данный проект. Агентство настоящим приглашает правомочные консультационные компании ("Консультантов") для выражения заинтересованности в предоставлении данного вида услуг. Заинтересованные консультанты должны представить информацию, демонстрирующую наличие требуемой квалификации и соответствующего опыта для предоставления данных услуг.

Критерии отбора:

- Продемонстрировать успешное выполнение не менее двух (2) заданий за последние пять лет, связанных с полевым сбором данных, обновлением и валидацией данных на национальном или региональном уровне.

- Иметь опыт взаимодействия с органами местного самоуправления (айыл окмоту), районными государственными администрациями или аналогичными децентрализованными административными структурами.

- Иметь подтвержденный опыт поддержки или организации ввода данных в цифровые информационные платформы, включая гармонизацию с административными кодами и справочными каталогами.

- Обладать организационной структурой, позволяющей оперативно мобилизовать несколько полевых команд одновременно и выполнять задания в сжатые сроки.

Внимание заинтересованных консультантов будет обращено на параграфы 1.9 и 1.11 Руководство ВБ: Отбор и найм консультантов в рамках займов МБРР и кредитов и грантов МАР Заемщиками ВБ", изданного в январе 2011 года, отредактированного в июле 2014 года ("Руководство для консультантов"), в котором описана политика ВБ относительно конфликта интересов и правомочности.

Консультанты могут сотрудничать с другими компаниями в форме совместного предприятия или суб-подряда в целях улучшения своей квалификации. Все члены совместного предприятия должны совместно и обязательно нести ответственность за выполнение этого задания. Однако опыт суб-подрядчика не будет учитываться при внесении компании в окончательный список кандидатов.

Консультант будет отобран в рамках метода CQS - Отбор на основании квалификации консультанта.

Более подробная информация может быть представлена по адресу, указанному ниже в течение рабочих часов (9:00-18:00) с понедельника по пятницу.

Выражения заинтересованности могут быть представлены в письменном виде по адресу, указанному ниже (лично, посредством электронного сообщения, по факсу, по почте) **до 18.00 часов 19 декабря 2025 г.**

Агентство Развития и Инвестирования Сообществ Кыргызской Республики (АРИС)

11 кабинет, Отдел Закупок;
102 Боконбаева, Бишкек, Кыргызская Республика, 720040;
Тел: +996(312) 30-18-05 (доб. 153)
Факс: +996(312) 62-47-48

Эл. почта: Zakupki@aris.kg; EDjakypbekov@aris.kg

Чтобы подать заявку, пожалуйста зарегистрируйтесь.

Если вы зарегистрированы, зайдите в свой личный кабинет.

С/О 738

Извещение

Специальный администратор ОсОО «Строительный гипермаркет «Два прораба»-банкрот проводить аукцион по продаже имущественных активов должника по оценочной стоимости. На аукцион выставляются:

№ лота	Наименование лота	Стартовая цена (сом)	Состояние
1	Различные строительные ТНП из 7 наим-й на букву «А» в общем количестве 402 шт.	35212,0	Удов-ное
2	Различные строительные ТНП из 11 наим-й на букву «Б» в общем количестве 3158 шт.	455768,0	Удов-ное
3	Различные строительные ТНП из 20 наим-й на букву «В» в общем количестве 1061 шт.	128638,0	Удов-ное
4	Различные строительные ТНП из 10 наим-й на букву «Г» в общем количестве 1983 шт.	139530,0	Удов-ное
5	Различные строительные ТНП из 9 наим-й на букву «Д» в общем количестве 1023 шт.	238804,0	Удов-ное
6	Различные строительные ТНП из 3 наим-й на букву «Е» в общем количестве 141 шт.	9453,0	Удов-ное
7	Различные строительные ТНП из 14 наим-й на букву «З» в общем количестве 4741 шт.	295135,0	Удов-ное
8	Различные строительные ТНП из 2 наим-й на букву «И» в общем количестве 2 шт.	1684,0	Удов-ное
9	Различные строительные ТНП из 47 наим-й на букву «К» в общем количестве 5845 шт.	664905,0	Удов-ное
10	Различные строительные ТНП из 11 наим-й на букву «Л» в общем количестве 2657 шт.	251606,0	Удов-ное
11	Различные строительные ТНП из 14 наим-й на букву «М» в общем количестве 4504 шт.	376557,0	Удов-ное
12	Различные строительные ТНП из 31 наим-й на букву «Н» в общем количестве 2541 шт.	281502,0	Удов-ное
13	Различные строительные ТНП из 13 наим-й на букву «О» в общем количестве 1769 шт.	90145,0	Удов-ное
14	Различные строительные ТНП из 43 наим-й на букву «П» в общем количестве 5192 шт.	448809,0	Удов-ное
15	Различные строительные ТНП из 21 наим-й на букву «Р» в общем количестве 2106 шт.	234764,0	Удов-ное
16	Различные строительные ТНП из 34 наим-й на букву «С» в общем количестве 6993 шт.	755704,0	Удов-ное
17	Различные строительные ТНП из 13 наим-й на букву «Т» в общем количестве 2149 шт.	211219,0	Удов-ное
18	Различные строительные ТНП из 11 наим-й на букву «У» в общем количестве 379 шт.	64851,0	Удов-ное
19	Различные строительные ТНП из 8 наименований на буквы «Х», «Ц» и «Ч» в общем количестве 1471 штук	82519,0	Удов-ное
20	Различные строительные ТНП из 24 наименований на буквы «Ш», «Щ» и «Э» в общем количестве 1329 штук	184537,0	Удов-ное
21	DIN-рейка МЕТАЛЛИСТ в количестве 785 штук	9695,0	Удов-ное
22	Жаровня в количестве 2 шт.	6825,0	Удов-ное
23	Жилет оранжевый с сигнальными полосами в количестве 178 шт.	16910,0	Удов-ное
24	Картофелекопатель «ТОРНАДО» в количестве 1 шт.	1770,0	Удов-ное
25	Люстры в количестве 15 шт.	100619,0	Удов-ное
26	Мангал стационарный в количестве 4 шт.	20520,0	Удов-ное
27	Плафон «YAKI» в количестве 37 шт.	9460,0	Удов-ное
28	Ручка дверная «BLADE WHITE» в количестве 1333 штук	691427,0	Удов-ное
29	Тележка для тали с цепным приводом GCL610 R/N 0.5T 9M в количестве 2 шт.	25452,0	Удов-ное
30	Толщиномер «AICE» в количестве 2 шт.	2280,0	Удов-ное
31	Тренога для лазерного нивелира «ORANGE 1,5M» в кол-ве 3 шт.	4406,0	Удов-ное
32	Угольник алюминиевый «LIT 90° 20X25CM» в кол-ве 3694 шт.	200030,0	Удов-ное
33	Урна для мусора с педалью 30 литровый XPOM ACCOPT в кол-ве 3 шт.	7031,0	Удов-ное
34	Ящик балконный в количестве 19 шт.	9747,0	Удов-ное

Аукцион состоится в **11-00 часов 23 декабря 2025 года** по адресу: г. Бишкек, б-р Эркиндик – 1А. Заявки на участие в аукционе принимаются ежедневно с **10-00 до 16-00 часов** по вышеуказанному адресу.

Последний день приема заявок **до 16-00 часов 22 декабря 2025 года**. Каждый лоты состоят из под лотов, которые можно будет приобрести по отдельности. К участию в аукционе допускаются лица, внесшие в кассу гарантийный взнос в размере 10% от стартовой цены лота или под лота и стоимость входного билета в размере: для юридических лиц **500 сом**, физ. лиц **300 сом** и для зрителей **200 сом**. Справки по тел: **0702 80-80-11**.

П-459

Этият бололу

Таштанды жана куураган чөптөрдүн күйүшү көбөйүүдө

Шаарыбызда жана жаңы конуштарда өрттүн саны бир кыйла көбөйдү, Биринчи май районунун аймагында 11 ай ичинде таштандылардан жана куураган чөптөрдөн чыккан өрттүн саны кескин көбөйгөндүгүнө байланыштуу, Биринчи май району боюнча Өзгөчө кырдаалдар бөлүмү Бишкек шаарынын жарандарына жана келген конокторго Өрт коопсуздук эрежелерин сактап, этият болууга чакырат. 2025-жылдын ушул күнүнө чейин таштанды, таштанды салган челектер, куураган чөп, жол жээгиндеги чөп-камыштар, айдоо эгин талаасындагы куураган чөптөрдөгү өрттүн саны 126ны түздү.

Мисалга алсак, 2025-жылдын 30-ноябрь күнү саат 13:45 мүнөттө Бишкек шаарынын Биринчи май районунун аймагында жайгашкан, дареги боюнча Түндүк айланма жолундагы Бишкек санитардык таштанды полигону күйүп, өрт кырсыгы саат 21:54 мүнөттө толугу менен өчүрүлгөн.

Өрттү өчүрүүгө жалпысынан 14 техника катышкан. Өрттүн болжол менен жалпы күйгөн аянты 4000 кв.метрди түзгөн. Өрттүн кесепетинен жабыркагандар жана каза болгондор жок. Муну менен эмнени айткыбыз келет, түтүн бир гана абаны (смог) булгабастан көптөгөн материалдык чыгымдарга жана адам өмүрүн алган өрт кырсыктарына алып келет. Өрттүн келип чыгуу себептеринин 99 пайызы адамдын шалаакылык кесепетинен келип чыгат.

Өрт катталган учурда **101, 112** номерине чалуу зарыл.

Э.Бортошева, Биринчи май районунун ӨКБнүн ӨӨЖААБнүн улук офицери, майор

ТЕНДЕРНОЕ ОБЪЯВЛЕНИЕ

Уважаемый поставщик!

ОО «Национальное Общество Красного Полумесяца Кыргызской Республики» (ОО НОКП КР), в рамках реализации проекта «Early Action Protocol — Cold Wave» при поддержке Международной Федерации обществ Красного Креста и Красного Полумесяца (МФКККП), приглашает Вас предоставить свое ценовое предложение (Приложение 1) на возможную поставку продуктовых наборов.

Важно:

Точное количество продуктовых наборов будет определяться в процессе активации установленных триггеров проекта (аномально низкие температуры), а также в зависимости от количества областей, в которых срабатывают данные триггеры, и будет указано в заявке на поставку.

Количество может быть увеличено, но **не превысит 500 единиц**.

Ваше ценовое предложение, запечатанное в конверт с пометкой «Тендер на поставку продуктов питания», должно быть предоставлено **до 12:00 часов 19 декабря 2025 года** по адресу: г. Ош, ул. Баялинова, 3.

Офис ОО «Национального Общества Красного Полумесяца Кыргызстана».

Телефон для связи: **0770 58-01-06**.

C/O 437

2025-жылдын 4-декабрында Социалисттик Эмгектин Баатыры, эки Ленин жана Октябрь революциясы орденинин ээси, Октябрь районунун Ардагерлер кеңешинин мүчөсү, Кыргыздын чыгаан кыздарынын бири **Мулен Сыдыкова** 93 жашында дүйнөдөн кайтты.

Октябрь районунун «Согуштун, Эмгектин, Куралдуу Күчтөрдүн, укук коргоо органдарынын жана ооруктун ардагерлер кеңеши» коомдук бирикмеси, Мулен апанын балдарына, туугандарына терең кайгыруу менен көңүл айтып, кайгысын тең бөлүшөт.

Башкы редактордун милдетин аткаруучу – **АЙДАРОВ Керим – 62-20-17**
Кабылдама – 62-20-18

Директор – башкы редактор **КУЛИМАТОВ Алмаз**

Башкы редактордун кеңешчиси – **МАМБЕТОВ Курманбек**
WhatsApp: 0555 32-02-02

Жооптуу катчы **АЛЫМБЕКОВ Темирбек – 62-20-25**
Жооптуу катчынын орун басары **АРЗЫБАЙ кызы Анара – 62-20-19**

Башкы эсепчи **ИСАЕВА Динара – 62-20-51**
Маданият бөлүмүнүн башчысы **ТАШТАНАЛИЕВ Болотбек – 62-20-66**

Директордун коммерциялык иштер боюнча орун басарлары: **ЖЭЭНАЛИЕВА Жыпара – 62-20-26**
БЕДЕЛБЕК кызы Вера – 62-20-27

Илимий баяндамачы: **ОСМОНАЛИЕВ Каныбек – 557 24-37-37**

Рекламалык менеджер: **АЛЕМСЕИТОВА Эльвира**
тел/факс: 62-20-29.
WhatsApp 0508 07-07-20
gazit-tuu@mail.ru

Ош, Жалал-Абад жана Баткен облустары боюнча өкүлдү **СОПУБЕКОВ Баатырбек – 0778 44-48-61**
Өз кабарчылар

Ош – **АБДЫРАЗАКОВ Төлөнбай – 0773 79-21-17**
Ысык-Көл – **ТҮРК Жээнбай – 0772 52-78-52**
Чүй – **ЖУМАГУЛОВ Болот – 0704 28-06-51**
Талас – **ИМАНКУЛОВ Козубек – 0708 04-63-63**

Чыгышына жооптуу редактор **Вера БЕДЕЛБЕК**
«R» белгиси бар материалдар жарнама иретинде жарыяланган.
Кол жазмалар жана сүрөттөр кайтарылбайт.
Жарнамалардын мазмунуна редакция жооп бербейт жана гезитке жарыяланган сырт авторлордун материалдарынын мазмуну редакциянын позициясын билдирбейт.

Гезиттин индекси: **68416**
Жарнамалар жарнама берүүчүнүн каалоосу боюнча кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланат.

Гезит шейшемби, жума күндөрү чыгат.

«Принт Мастер» ЖЧКсынын басмаканасында басылды.
Бишкек ш., Анкара көчөсү, 1 «Г»
Буйрутма № 1600 Нускасы 5426
Басууга 08.12.2025-жылы, саат 19.00дө жөнөтүлдү.

Реквизиттер:
ИНН 01012199310063
P/c 1033020000141306

Банк: Филиал «Мбанк Азия Мол»
ОАО «Мбанк»
БИК: 103030
Код ГНИ: 004 УГНС
Первомайского района

Биздин дарек: **720040. Бишкек шаары, Т.Абдумомунов көчөсү, 193.**
факс: 62-20-52.

Электрондук дарек: e-mail: **tuusu@mail.ru**
www.kyrgyztuusu.kg

JARYK FEST 2025: Кыргызстанда кышкы туристтик сезон ачылды

Кыргызстанда кышкы туристтик сезон расмий түрдө ачылды. Буга байланыштуу 6-декабрда Каракол тоо лыжа базасында "JARYK FEST 2025" фестивалы болуп өттү. Фестивалдын негизги максаты — Караколду Борбор Азиядагы эң жигердүү кышкы туристтик борбор катары таанытуу жана Кыргызстанды жыл бою саякатчыларды өзүнө тарта алган өлкө катары жайылтуу ошондой эле өлкөнүн кышкы туризм жаңы деңгээлге чыгаруу.

Иш-чара Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигине караштуу Туризм департаменти тарабынан демилгеленип өткөрүлдү. "JARYK FEST – 2025" фестивалы биринчи ирет уюштурулганына карабай миңдеген конокторду бириктире алды. Караколдун кышкы туризмдеги мүмкүнчүлүктөрүн жаңыча ачып берди. Көпчүлүк коноктор бул фестивалдын жыл сайын күтүлгөн майрамга айланарына ишенимин билдирди.

Фестивалда үч тематика – музыка, этноатмосфера жана активдүү спортту айкалыштырган программа сунушталды.

Фестивалдын көркүн ачкан: улуттук кийимдер

Өлкөнүн төрт бурчунан келген жаштар менен лыжачылар улуттук кийимдерди кийип, кербен сыяктуу чубашып тоодон түшүп келиши фестивалдын көркүн ачты.

Бул көрүнүш башкы сахнадагы конокторду да, чет элдик туристтерди да суктандырбай койгон жок. Көптөр телефондорун көтөрүп, бул көз ирмемди тартып алууга шашылышты. Сахнада этникалык музыка жаңырып, кыргыздын комуз, чоор жана добулбас үндөрү тоону башкача жандантты. Кыргызстандын маданияты менен спорттунун биримдигин көрсөткөн бул перформанс фестивалдын визиттик картасына айлангандай болду.

Фудкорт, жарманке жана кышкы шаң

Башкы аянттагы фудкорт кечке чейин жандуу болду. Коноктор бозо, куурдак, манты, самсы сыяктуу улуттук азыктарды татып, айрымдары заманбап стрит-фуддан да даам сызып жатышты. Кол өнөрчүлөрдүн жарманкеси туристтерди өзүнө тартып, көпчүлүгү кыргыздын кол менен жасалган жасалгалары менен кызыктуу аксессуарларын сатып алышты.

Сезондун расмий ачылышы

Туризм департаменти «JARYK FEST – 2025» фестивалынын Кыргызстанда кышкы туризмди өнүктүрүүдө бурулуш учур болорун белгилейт. Бул демилге регион-

дун туристтик мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтип, ички жана эл аралык туристтердин агымын көбөйтүүгө өбөлгө түзөт. «Биздин максат – Караколду Борбор Азиядагы кышкы туризмдин борборуна айлантуу. Бүгүнкү фестивал – ошол жолдогу чоң кадам», – деди Экономика жана коммерция министрлигине караштуу Туризм департаментинин директору **Эрденет Касымов**.

Дүйнөдө кышкы туризм жыл сайын 3–5% темп менен өсүүдө. Климаттык өзгөрүүлөрдөн улам Европанын көптөгөн тоо лыжа курорттору кыска сезонго туш болуп жатканда, Борбор Азия сыяктуу бийик тоолуу аймактар бара-бара популярдуулукка ээ болууда. Кыргызстанда – лыжа базалары 2500–3000 метр бийиктикте жайгашкан, кардын сапаты жогорку жана маалы узак өлкө.

Ушул глобалдык шарттарды эске алганда, JARYK FEST – дүйнөлүк рынокко "Кыргызстанда сезон узак, шарттар ыңгайлуу жана маданияты уникалдуу" деген белги берүүчү ачык сигнал.

КРнын Президентинин Ысык-Көл облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлүнүн орун басары **Айнура Султанбаева**: "JARYK FEST – 2025" жөн гана көңүл ачуу эмес, кышкы туризмди өнүктүрүүнүн маркетингдик жана имидждик инструменти болуп калды. Ал Кыргызстанда кышкы сезонду ачууну бирдиктүү салтка айлантип, Караколдун кышкы туризм борбору катары статусун бекемдөөгө салым кошот. Фестиваль инфраструктуралык инвестицияларды кызыктырып, жаңы кызматтарды өнүктүрүп, жергиликтүү бизнеске суроо-талапты арттырат. Ошондой эле этно-музыка, кол өнөрчүлөрдүн жарманкеси жана этно-костюмдардын катышуусу менен

маданиятты туризмге интеграциялап, өлкөнү "экотуризм + этномаданият + кышкы спорт" багытында атаандаштыкка жөндөмдүү бренд катары көрсөтөт", – деди өз сөзүндө.

Экономикалык жактан алганда, кышкы турист бир адамга эсептелген чыгымдар боюнча жайкы туристке караганда 1,5–2 эсе көп каражат сарптайт. Ушундан улам JARYK FEST ички туризмди стимулдаштырып, сезонду саякат үчүн маанилүү себепке айландырат жана кышкы туризмдин жалпы экономикалык потенциалын жогорулаткан стратегиялык иш-чара болуп саналат.

JARYK FEST – бул бир күндүк майрам эмес. Бул – имиджди өзгөртүү жана кышкы туризмди системалуу өнүктүрүү стратегиясынын бир бөлүгү. Эгер фестиваль жыл сайын кеңейип, сапаттуу контент сунуштай берсе, Кыргызстан Борбор Азиядагы кышкы туризмдин лидери болуу потенциалына ээ.

Анара АРЗЫБАЙ кызы,
"Кыргыз Туусу"

